Sprawozdanie

Chojnickiego Wydziału Powiatowego

z

Administracji

Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego

za czas od 1. stycznia 1926 r. do 31. grudnia 1927 r.

„Dziennik Pomorski“, Chojnice.

1102

Stosownie do § 127 ordynacji powiatowej $\frac{\text{z dnia 13. grudnia 1872 r.}}{\text{19. marca 1881 r.}}$ przedkłada Wydział Sejmikowi Powiatowemu sprawozdanie z administracji Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego za czas od 1. stycznia 1926 r. do 31. grudnia 1927 roku.

Rozdział I.

Organizacja Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego.

A. Sejmik — Powiatowy

według stanu z dnia 31. grudnia 1927 r.

(Organ uchwalający).

Podstawy prawne: Ordynacja powiatowa dla prowincji wschodnio i zachodnio-pruskiej, brandenburskiej, pomorskiej, śląskiej i saskiej z dnia 13. grudnia 1872 r. w brzmieniu ustawy z dnia 19. marca 1881 r. (Zbiór ustaw pruskich str. 179) §§ 113—129) i rozporządzenie Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia 12. sierpnia 1921 r. (Dz. Ustaw Nr. 71. poz. 492).

Przewodniczący: Kierownik Starostwa Seweryn Weiss.

Zastępcy Przewodniczącego:

I. deputowany Kopicki Feliks, adwokat i notarjusz, w Chojnicach.

II. deputowany ks. dziekan Alfons Szulc, w Konarzynach.

Członkowie:

1. Kopicki Feliks, adwokat i notarjusz, w Chojnicach (Chojnice)
2. Schreiber Władysław, kupiec, w Chojnicach (Chojnice)
3. Kaletta Jan, kupiec, w Chojnicach (Chojnice)
4. Steinhilber Fryderyk, przemysłowiec, w Chojnicach (Chojnice)
5. Skwierawski Franciszek, chałupnik, w Chojnicach (Chojnice)
6. Bembenek Józef, robotnik, w Chojnicach, (Chojnice)
7. Lougear Brunon, zegarmistrz, w Chojnicach (Chojnice)
8. Ostrowski Józef, drogerzysta, w Czersku (Czersk)
9. Dr. Zemke Antoni, lekarz, w Czersku (Czersk)
10. Raczkowski Jan, kupiec, w Czersku (Czersk)
11. Swiątek Andrzej, robotnik, w Czersku (Czersk)
12. Ziętara Henryk, b. sołtys, w Czersku (Czersk)
13. Gibas Jan, pracownik umysłowy, w Chojnicach (Lichnowy)
14. Ks. Kallas Konrad, proboszcz, w Silnie (Lichnowy)
15. Piwonka Arnold, rolnik, w Ostrowitem (Lichnowy)
16. Ks. Wilm Wojciech, proboszcz, w Ostrowitem (Lichnowy)
17. Bonin Franciszek, dyrektor, w Chojnicach (Nowacerkiew)
18. Pruszak Alojzy, dzierżawca domeny państwowej, w Krojantach (Nowacerkiew)
19. Huzarek Franciszek, urzędnik sądowy, w Chojnicach (Nowacerkiew)

20. Sabinarz Franciszek, chałupnik, w Legbądzie (Rytel)
21. Zychliński Jan, chałupnik, w Rytlu (Rytel)
22. Krüger Teofil, chałupnik, w Zapędowie (Rytel)
23. Czarnowski Wincenty, rolnik, w Zapędowie (Rytel)
24. Kropidlowski Damazy, rolnik, w Przyjaźni (Łąg)
25. Hepka Piotr, rolnik, w Nowych Prusach (Łąg)
26. Kuklinski Mikołaj, chałupnik, w Złem-Mięsu (Łąg)
27. Sowiński Władyław. rolnik. w Łągu (Łąg)
28. Niemczyk Jan, kupiec, w Karsinie (Wiele)
29. Ks. Wrycza Józef, proboszcz, w Wielu (Wiele)
30. Lipski Jan, rolnik, w Karsinie (Wiele)
31. Jutrzenka Teofil, robotnik, w Karsinie (Wiele)
32. Wróblewski Leonard, kupiec, w Brusach (Brusy)
33. Jagalski Bolesław, rolnik, w Brusach (Brusy)
34. Piechowski Jan, rolnik, w Kosobudach (Brusy)
35. Ossowski I Franciszek, rolnik, w Osowie (Brusy)
36. Ks. Czapiewski Józef, proboszcz, w Swornegaciach (Leśno)
37. Rekowski Franciszek, krawiec, w Czyczkowach (Leśno)
38. Sikorski Edmund, rolnik, w Leśnie (Leśno)
39. Osowski Teofil, rolnik, w Małych Chełmach (Leśno)
40. Ks. Tychnowski, proboszcz, w Borzyszkowach (Borzyszkowy)
41. Kiedrowski Augustyn, rolnik, w Brzeżnie (Borzyszkowy)
42. Główczewski Jan, rolnik, w Lipieńcu (Borzyszkowy)
43. Łukowicz Józef, rolnik, w Przymuszewie (Borzyszkowy)
44. Słomiński Józef, nauczyciel, w Gliśnie (Borzyszkowy)
45. Ks. Schulz Alfons, dziekan i proboszcz, w Konarzynach (Konarzyny)
46. Zielinski Jakób, rolnik, w Upiłce (Konarzyny)
47. Brzezinski Józef, robotnik, w Upiłce (Konarzyny)
48. Ostrowski Piotr, rolnik, w Bindudze (Konarzyny)

Według zawodów przedstawia się skład Sejmiku następująco:

		z przeniesienia	38
ziemian	1	adwokatów	1
małorolnych	21	urzędników państwowych	2
dzierżawców domen państw.	1	urzędników komunalnych	3
księży	6	drogerzystów	1
robotników	4	przemysłowców	1
kupców	5	rzemieślników	2
do przeniesienia	38	razem	48

W roku 1925 ukończył się czteroletni okres czynności Sejmiku Powiatowego wybranego w roku 1921; wobec czego przeprowadzono w dniu 22. listopada 1925 r. wybory bezpośrednio do Sejmiku Powiatowego powiatu chojnickiego, na podstawie rozporządzenia Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia

12. sierpnia 1921 r. (Dz. Ust. Nr. 71 poz. 492) oraz regulaminu wyborczego z tejże daty (Dz. U. M. b. Dz. Pr. Nr. 26, poz. 178). Wybory pośrednie w miastach należących do powiatu przeprowadzono zaś po 1. styczniu 1926 r. agitacja przedwyborcza była na ogół bardzo ożywiona nie pociągnęła jednakże za sobą w żadnym wypadku zakłócenia spokoju publicznego. W Chojnicach i w Czersku odbyły się wybory pośrednie, miasto Chojnice wybrało 7 członków; zaś miasto Czersk tylko 5 członków Sejmiku. Pozatem i podzielono powiat chojnicki na 9 okręgów wyborczych i to: I. Lichnowy, II. Nowacerkiew, III. Rytel, IV. Łąg, V. Wiele, VI. Brusy, VII. Leśno, VIII. Borzyszkowy i IX. Konarzyny. Na skutek uzasadnionych sprzeciwów unieważnił Wydział Powiatowy wybory do Sejmiku Powiatowego w czterech okręgach wyborczych i to: II. Nowacerkiew, V. Wiele, VI. Brusy i IX. Konarzyny. Wobec uprawomocnienia się uchwał Wydziału Powiatowego w przedmiocie unieważnienia wyborów w okręgach wyborczych V. Wiele i VI. Brusy przeprowadzono w tych okręgach ponowno wybory do Chojnickiego Sejmiku Powiatowego, z których zostały unieważnione przez Wydział Powiatowy ponowne wybory w VI. okręgu wyborczym Brusy. Uchwały Wydziału Powiatowego co do unieważnienia pierwotnych wyborów w II. okręgu wyborczym (Nowacerkiew) i IX. okręgu (Konarzyny) oraz powtórnych wyborów w VI. okręgu wyborczym (Brusy) zostały zaczepione skargami do Najwyższego Trybunału Administracyjnego w Warszawie, które dotychczas nie zostały rozstrzygnięte.

W roku 1926 odbyły się 4 posiedzenia Sejmiku i to: 3. lutego, 19. maja, 25. sierpnia i 27. listopada, na których przedłożono Sejmikowi 56 spraw do załatwienia.

W roku 1927 odbyły się tylko 2 posiedzenia Sejmiku i to: 22. kwietnia i 9. listopada na których przedłożono Sejmikowi 38 spraw do załatwienia.

Zgodna współpraca Wydziału i normalnie solidarne występowanie przed Sejmikiem zdecydowały, że wszystkie przedłożenia Wydziału były przez Sejmik przyjmowane, często prawda po dłuższych, i ostrych dyskusjach bez zmian istotnych. Jedyny wypadek, że Sejmik nie uchwalił w roku 1926 zaprojektowanej subwencji powiatowej na budowę domu akademickiego w Poznaniu, można powiedzieć spowodowany tem, że propozycje Wydziału nie były przez wszystkich członków podtrzymywane jednomyślnie. Sejmik niezorganizowany politycznie, a ożywiony wysokiem poczuciem służby obywatelskiej: jaką pełni, był środowiskiem, w którem argumenty rzeczowe znajdowały zrozumienie. Stąd warto było i można było swoich propozycji, choćby do pewnego stopnia nowych i dość daleko od powszechnych nastrojów odbiegających, przed Sejmikiem bronić i obronić. Uchwały z każdorazowych posiedzeń Sejmiku, ogłoszone były w Orędowniku Urzędowym powiatu chojnickiego.

B. Wydział — Powiatowy.

(Zarząd Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego.)

Podstawy prawne: Ordynacja powiatowa dla prowincji wschodnio i zachodnio-pruskiej, brandenburskiej, pomorskiej, śląskiej i saskiej z dnia 13. grudnia 1872 r. w brzmieniu ustawy z dnia 19. marca 1[illegible]8 r. Zbiór Ustaw Pruskich strona 179) (§§ 3[illegible], 132—166) i rozporządzenie Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia 12. sierpnia 1921 r. (Dz. Ust. nr. 71, poz. 492) ustawa o ogólnym zarządzie kraju z dnia 30. lipca 1883 r. i ustawa o kompetencji władz i rządów administracyjnych z dnia 1. sierpnia 1883 r.

Wydział Powiatowy składa się ze starosty powiatowego jako przewodniczącego oraz z sześciu innych drogą wyboru powołanych członków.

Przewodniczący: Kierownik Starostwa chojnickiego
Seweryn Weiss.

Członkowie:

1) Sikorski Stanisław, właściciel dóbr rycerskich, w W. Chełmach,
2) Ostrowski Józef, drogerzysta, w Czersku,
3) Dr. Zemke Antoni, lekarz, w Czersku,
4) Główczewski Jan, rolnik, w Lipieńcu,
5) Pestka Aleksander, rolnik, w Brusach,
6) Skwierawski Franciszek, inwalida, w Chojnicach.

Wydział wybrany przez Sejmik Powiatowy w dniu 3. lutego 1926 r. urzęduje po myśli § 17 rozporządzenia Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej z dnia 12. sierpnia 1921 r. przez przeciąg 4 lat. Wydział Powiatowy załatwia sprawy, należące do jego zakresu działania, w obradach kolegjalnych, Posiedzeń odbył Wydział Powiatowy w roku 1926 13 na których przedłożono 1043 spraw i to:

9 spraw w przedmiocie sprawowania zastępczo urzędu wójtowskiego,
264 spraw dotyczących gmin wiejskich i obszarów dworskich,
12 spraw ubogich,
4 sprawy łowieckie,
29 spraw budowlanych,
1 sprawę personalną (Z. G. § 154 ust. 3)
5 spraw dyscyplinarnych,
409 spraw dotyczących danin komunalnych powiatowych,
107 spraw dotyczących powiatowej gospodarki wewnętrznej majątku komunalnego ruchomego jak i nieruchomego,
8 spraw budowy szos w powiecie,
103 spraw dotyczących subwencyj i zapomóg powiatowych,
31 „ „ wyborów do Sejmiku Powiatowego,
13 „ „ umysłowo chorych,
1 sprawę dotyczących budowy centrali elektrycznej,
46 innych różnych spraw,

1043

pozatem 15 spraw spornych podatków gminnych
z tego załatwiono **13** spraw spornych podatków gminnych
pozostałe 2 sprawy niezałatwione na rok 1927,

zaś w roku 1927 — 18 — na których przedłożono 1315 i to:

17 spraw w przedmiocie sprawowania zastępczo urzędu wójtowskiego,
1 sprawę w przedmiocie ustalenia ryczałtu na pokrycie wydatków wójtostw.,
239 spraw dotyczących gmin wiejskich,
21 spraw ubogich gminnych,
5 spraw łowieckich,
3 sprawy dotyczące zakładów przemysłowych,
9 spraw budowlanych,
638 spraw dotyczących danin komunalnych powiatowych,

153 sprawy dotyczących powiatowej gospodarki wewnętrznej majątku ruchomego jak i nieruchomego,
31 spraw dotyczących budowy szos i mostów w powiecie,
104 sprawy dotyczących subwencji i zapomóg powiatowych,
1 sprawa dotyczącą zalesienia nieużytków,
5 spraw dotyczących wyborów do Sejmiku Powiatowego,
9 spraw dotyczących umysłowo chorych,
1 sprawę dotyczącą wyborów do Sejmu i Senatu,
78 spraw dotyczących różnych spraw,

1315

pozatem 3 sprawy sporne, które wszystkie zostały załatwione.

Dzienniki biurowe Wydziału Powiatowego wykazują za rok 1926 24356 zaś za rok 1927 — 24564 — numerów.

C. Starosta

jako

Przewodniczący Wydziału Powiatowego.

(Organ bieżącej administracji.)

Podstawy prawne: Ordynacja powiatowa dla prowincji wschodnio i zachodnio-pruskiej, brandenburskiej, pomorskiej, śląskiej i saskiej z dnia 13. grudnia 1872 r. w brzmieniu ustawy z dnia 19. marca 1881 r. (Zbiór Ustaw Pruskich strona 179) §§ 136 i 137 i ustawa o ogólnym zarządzie kraju z dnia 30. lipca 1883 r.

Administracją powiatu chojnickiego kieruje od dnia 29. października 1927 r. kierownik Starostwa chojnickiego pan Seweryn Weiss.

Biuro Wydziału — Powiatowego.

I. Referat Prezydjalno-gospodarczy.

Lipski Józef, kierujący sekretarz Wydziału Powiatowego.

1) Sprawy poufne i tajne,
2) Sprawy personalne (angażowane pracowników, udzielanie urlopów, przekroczenia dyscyplinarne itp.)
3) Sprawy organizacyjne (ustrój urzędu, podział czynności, kontrola pracy itp.),
4) Sprawy reprezentacyjne Wydziału Powiatowego.
5) Zwoływanie posiedzeń kolegjalnych Wydziały Powiatowego, przygotowanie do nich spraw uchwałowych i spraw spornych, prowadzenie księgi uchwał i dla spraw spornych,
6) Sprawy powiatu (sprawy sejmiku powiatowego, sprawy sejmiku wojewódzkiego, zrzeszenia związku powiatowego, sprawozdania administracyjne roczne.
7) Sprawy budżetowe (zbieranie materjału do preliminarza budżetowego, wygotowanie projektu budżetu, sporządzenie list płac urzędników i funkcjonarjuszów Wydziału Powiatowego, wystawianie wszelkich asygnat wypłaty i poboru oraz prowadzenie rachunkowości Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego itd.

8) Intendentura (nadzór nad gmachami powiatowemi i utrzymanie w nich porządku i czystości, oraz wstanie zdatnym od użytku zaopatrywanie ich w opał, światło itp., ubezpieczenie od ognia i od odpowiedzialności prawo-cywilnej, prowadzenie bibljoteki, nadzór nad powiatowemi środkami lokomocji, prowadzenie księgi inwentarzowej itd.)

9) Redakcja i administracja Orędownika Urzędowego (zbieranie materjału do Orędownika, ustalenie ostatecznego tekstu ogłoszeń, ustalenie warunków prenumeraty Orędownika Urzędowego i sporządzanie skorowidza do Orędownika Urzędowego)

Referatowi I. podlegają:

Registratura: Sromała Bonifacy
Kancelarja: Niedzielska Klara i Jakuszówna Anna
Kontrola telef. i bibljoteka: Bączkowski Juljan
Woźny. kasztelan i szofer.

II. Referat gminno-administracyjny i lustracyjny.

Kaliszan Henryk, asystent Wydziału Powiatowego.

1) Sprawy gminne (ogólna administracja gmin, sołectw i obszarów dworskich, tworzenie nowych i znoszenie istniejących gmin wzgl. obszarów dworskich, wydzielanie części gmin i włączanie ich do innych gmin jak wreszcie rozszerzenie granic gmin,
2) Przeprowadzenie wyborów do Rad i Zarządów gminnych,
3) Zatwierdzanie sołtysów, ławników i innych urzędników gminnych (utrzymywanie ewidencji sołtysów, ławników i Rad gminnych).
4) Badanie i zatwierdzanie budżetów i badanie rachunków gminnych i t. d.
5) Czuwanie nad utrzymaniem przez gminy szkół, dostarczanie opału dla szkół i t. d.
6) Sprawy wójtowskie (ogólna administracja obwodów wójtowskich, ewidencja wójtów),
7) Sprawy stanu cywilnego (ogólna administracja urzędów stanu cywilnego, proponowanie kandydatów na urzędników stanu cywilnego, ewidencja tychże, nadzór nad nimi, kontrolowanie rejestrów urzędu stanu cywilnego),
8) Lustracje urzędów gminnych i kasowości gminnej lustracje wójtostw i urzędów stanu cywilnego, (załatwianie wszelkich spraw wchodzących w zakres przeprowadzenia lustracyj.

III. Referat ogólno administracyjny.

Chrapkowski Bernard, asystent Wydziału Powiatowego.

1) Sprawy łowieckie (udzielanie zezwoleń na przedzierżawę polowania więcej aniżeli 3 osobom oraz stow. i związkom, udzielanie zezwoleń na spoczywanie polowania, sprawy sprzeciwów przeciwko warunkom jak i przeciwko kontraktom dzierżawy polowania, sprawy zatargów dzierżawców polowania, sprawy zatargów dzierżawców polowania z sołtysami).

2. Sprawy sanitarne (tworzenie okręgów położniczych i wykonywanie nadzoru służbowego nad położnemi obwodowemi, szczepienie ospy, przeprowadzenie dezynfekcji itp.),
3. Sprawy weterynaryjne i rolnicze (licencjonowanie stadników, ustalenie stacyj i zwierząt rozpłodowych, **sprawy lasowe** współpraca z Pomorską Izbą Rolniczą), **ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków w rolnictwie.**
4. Sprawy przemysłowe (udzielanie koncesyj przemysłowych, przewłaszczenia, zwoływanie posiedzeń kolegjalnych Komisji przewłaszczeniowej i przygotowanie do nich spraw uchwałowych),
5. Sprawy drogowe (sprawy sporne co do utrzymywania dróg oraz szos gminnych, opracowywanie wniosków o subwencję na budowę i konserwację dróg i szos gminnych).
6. Sprawy opieki społecznej (sprawy radców sierot, sprawy ubogich gminnych, proponowanie kandydatów na urzędników rozjemczych, sprawy umysłowo chorych, głuchoniemych, epileptyków, zwalczanie bezrobocia, opieka nad niemowlętami, dziećmi i młodzieżą, walka z żebractwem, włóczęgostwem alkoholizmem i nierządem, administrowanie funduszami opieki społecznej; organizowanie stowarzyszeń kulturalno społecznych oraz subwencjonowanie tychże).

IV. Referat podatkowy.

Mazalon Wojciech, asystent Wydziału Powiatowego.

1. Sprawy podatkowe (wymiar podatków i danin komunalnych na rzecz Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego oraz państwowego gruntowego na obszarach dworskich i od nieruchomości, obliczanie podatku dla Starostwa Krajowego, obliczanie i przekazywanie ustawowych dodatków dla gmin wiejskich i tp.).
2. Sprawy egzekucyjne (przymusowe ściąganie podatków i danin powiatowych, niektórych podatków państwowych, składek od wypadków w rolnictwie oraz dla innych urzędów.

V. Referat budownictwa.

Koch Herrmann, budowniczy powiatowy.

Sprawy drogowe (techniczny nadzór nad drogami państwowemi, wojewódzkiemi, powiatowemi i gminnemi, sporządzanie projektów budowli dróg i szos, konserwacja dróg i szos znajdujących się w zarządzie Chojnickiego Wydziału Powiatowego; opinjowanie planów i szkiców sytuacyjnych przy udzielaniu koncesyj budowlanych).

VI. Powiatowa Kasa Komunalna i Oszczędności.

Polachowski Stanisław, dyrektor.

Stosunki służbowe i uposażenie urzędników i funkcjonarjuszy komunalnych. Stosunki służbowe normuje statut powiatu chojnickiego dla powiatowych urzędników i funkcjonarjuszy komunal-

nych z dnia 29. grudnia 1922 r. zatwierdzony przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Toruniu dekretem z dnia 30. października 1923 r. z zmianami, uchwalonemi przez Sejmik Powiatowy dnia 3. lipca 1924 r. a zatwierdzonemi przez Wojewódzki Sąd Administracyjny uchwałą z dnia 7. października 1924 r. Zaś stosunki uposażeniowe reguluje statut etatów stanowisk służbowych dla pracowników Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego z określeniem wymaganych dla tych stanowisk kwalifikacyj i przywiązanych do nich norm uposażenia, uchwalony przez Sejmik Powiatowy w dniach 25. sierpnia i 27. listopada 1926 r. oraz w dniu 22. kwietnia 1927 r. a zatwierdzony dekretem p. Wojewody Pomorskiego w Toruniu z dnia 31. lipca 1927 r. l. dzien. IV. D. 2. Nr. 5808/27.

Co do uposażenia przejął statut normy obowiązujące dla urzędników państwowych to jest obecnie art. 3. — 7 i 11 — 17 ustawy z dnia 9. października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszy państwowych i wojska (Dz. U. Rz. P. Nr. 116 poz. 924). Wysokość poborów pracowników komunalnych oznacza się w punktach ustalonych według tabeli w art. 3. cytowanej ustawy. Liczbę punktów w odpowiednim szczeblu stosownej grupy uposażenia oznaczona według tej tabeli, zwiększa się o liczbę punktów, należnych tytułem dodatku regulacyjnego (ustęp ostatni powołanego art. 3) i dodatku ekonomicznego. Do obliczenia w ten sposób uposażenia dolicza się 15% tegoż uposażenia, tytułem dodatku komunalnego, który w wymienionej wysokości przyznano pracownikom aż do czasu ustawowego uregulowania ich praw i obowiązków.

Pod względem emerytury, grosza wdowiego i sierocego obowiązuje stałych urzędników etatowych Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego ustawa z dnia 11. grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. Rz. P. Nr. 6 poz. 46 z dnia 19. stycznia 1924 r.) z wszelkiemi późniejszemi zmianami, oraz rozporządzeniami, wydanemi na jej podstawie jednakże z tem, że służba w b. Powiatowych Związkach Komunalnych b. Dzielnicy Pruskiej, liczy się według art. 81 na równi ze służbą państwową jednego z b. państw zaborczych. Prawa przysługujące w tej ustawie Prezydentowi Państwa przechodzą na Sejmik Powiatowy, prawa przysługujące Radzie Ministrów i Prezesowi Rady Ministrów na Wydział Powiatowy. O przeniesieniu w stan spoczynku orzeka Wydział Powiatowy.

Stan urzędników Wydziału Powiatowego i Powiatowej Kasy Komunalnej w dniu 31. grudnia 1927 :

Stopień służbowy	ilość posad według etatu	ilość posad faktycznie obsadzonych	Uwaga
VII.	3	2	
VIII.	2	2	jeden pracownik zawieszony w służbie
IX.	3	1	
X.	3	3	w tem 1 prow,
XI.	3	4	prow.
XII.	3	2	prow.
kontr.	17	17	

W tem 10 prowizorycznych, to jest bez prawa do emerytury.

Stan emerytur Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego w dniu 1. 1. 1926 r. — ubyło w r. 1926/27 — przyb. w r. 1926/27 —
stan dnia 31. 12. 1927 r. —
Stan wdów i sierot po pracownikach Pow. Zw. Kom. w dn. 1. 1. 1926 r. — $\frac{2}{2}$ ubyło w r. 26 27 — przyb. w r. 26/27. —
stan dnia 31. 12. 27 r. $\frac{2}{2}$

Rozdział II.

Wydatki i dochody w roku budżetowym 1926.

Podstawy prawne: Ustawa z dnia 11. sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. Ust. R. P. Nr. 94 poz. 747).
Ustawa z dnia 10. grudnia 1920 r. (Dz. Ust. Nr. 6 poz. 32 z roku 1921)
Ustawa pruska z dnia 23. kwietnia 1906 r. (Zbiór ustaw pruskich strona 159).

Wydatki bez funduszów ubocznych wynosiły:

L. p.	Wydatki	Preliminowano zł. gr.	Wydano zł. gr.	Wydano % kwoty preliminowanej
1	Administracja ogólna	89.248,05	89.903,35	100,74
2	Majątek komunalny	1.584,60	1.604,16	101,20
3	Przedsiębiorstwa komunalne	—	—	—
4	Spłata długów	11.237,83	17.955,21	159,77
5	Drogi i place publiczne	169.929,02	175.142,20	103,06
6	Oświata	1.005,—	205,—	20.39
7	Kultura i sztuka	500,—	500,—	100,—
8	Zdrowie publiczne	5.115,—	1.916,63	37,47
9	Opieka społeczna	26.290,—	28.916,38	109,99
10	Popieranie rolnictwa	3.450,—	2.500,—	72,46
11	Popieranie przemysłu i handlu	—	—	—
12	Bezpieczeństwo publiczne	700,—	7.979,10	1.139,87
13	Swiadczenia na rzecz innych Związków Komunalnych	78.492,50	44.145,44	56.24
14	Różne	7.848,—	9.462,54	120,60
	Razem	395.400.—	380.230,01	96,16

Dochody bez funduszów ubocznych wynosiły:

L. p.	Dochody	Według preliminarza zł. gr.	Według zamknięcia zł. gr.	Wypłynęło % w stosunku do preliminarza
1	Majątek komunalny	14.311,74	13.763,22	96,17
2	Przedsiębiorstwa komunalne	—	—	—
3	Subwencje i dotacje	15.497,20	12.775,50	82,38
4	Zwroty	77.411,22	66.933,60	86,47
5	Opłaty administracyjne	7.235,—	6.682,95	92,37
6	Opłaty za korzystanie z urządzeń i zakładów dobra publicznego	—	—	—
7	Dopłaty	3.000,—	350,—	11,67
8	Udział w podatkach państwowych	18.000,—	15.134,83	84,08
9	Dodatki do podatków państwowych	171.645,—	219.080,31	127,64
10	Podatki samoistne	73,000,—	80.235,58	109.91
11	Różne	15.299,84	21,374,03	139.70
	Razem	395.400,—	436.330,02	110,35

W roku 1926 przypadło w stosunku do ogółu wydatków:

na administrację ogólną	89.903,35 zł.	t. j.	23,64 %
na majątek komunalny	1.604,16 zł.	t. j.	0,42 „
na przedsiębiorstwa komunalne	—,— zł.	t. j.	— „
na spłatę długów	17.955,21 zł.	t. j.	4,72 „
na drogi i place publiczne	175.142,20 zł.	t. j.	46,07 „
na oświatę	205,— zł.	t. j.	0,05 „
na kulturę i sztukę	500,— zł.	t. t.	0,13 „
na zdrowie publiczne	1.916,63 zł.	t. j.	0,51 „
na opiekę społeczną	28.916,38 zł.	t. j.	7,62 „
na popieranie rolnictwa	2.500,— zł.	t. j.	0,65 „
na popieranie przemysłu i handlu	—,— zł.	t. j.	— „
na bezpieczeństwo publiczne	7.979,10 zł.	t. j.	2,09 „
na świadczenia na rzecz innych związków komunalnych	44.145,44 zł.	t. j.	11,61 „
na różne	9.462,54 zł.	t. j.	2,49 „
Razem	380.230,01 zł.	t. j.	100,— %

Rozdział III.

Majątek Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego.

Majątek Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego, składający się z nieruchomości, przedstawia się następująco:

A. Aktywa.

1) Inwentarz nieruchomości:		
a) budynek urzędowy Chojnickiego Wydziału Powiatowego	=	248.148,— zł.
b) budynek po b. szpitalu powiatowym	=	312.468,20 zł.
c) grunta	=	44.306,15 zł.
2) Inwentarz ruchomości:		
a) inwentarz biurowy	=	31.534,57 zł.
b) samochód	=	13.920,— zł.
c) tabor i inwentarz zarządu drogowego	=	41.881,15 zł.
3) Inwentarz lokat:		
a) 44 sztuk akcyj Banku Polskiego nom. wartości po 100,— zł.	=	4.400,— zł.
Razem		696.658,07 zł.

B. Pasywa.

Długi długoterminowe:

1) pożyczka od Ewangelickiej Gminy kościelnej w Czersku zaciągnięta na kupno gruntów pod budowę linji kolejowej Chojnice—Lipusz	=	6.296,30 zł.
2) pożyczka z Powiatowej Kasy Oszczędności w Chojnicach„ zaciągnięta na budowę dróg w powiecie chojnickim	=	25.267,84 zł.
3) pożyczka z „Die Danzig“ w Gdańsku, zaciągnięta na powiększenie domu urzędowego	=	10.230,62 zł.
4) pożyczka z Powiatowej Kasy Oszczędności w Chojnicach, zaciągnięta jako kapitał zakładowy dla Banku Powiatowego	=	7.102,41 zł.
5) pożyczka z Powiatowej Kasy Oszczędności w Chojnicach, zaciągnięta na budowę dróg w powiecie chojnickim	=	8.016,82 zł.
6) pożyczka inwestycyjna z Ministerstwa Robót Publicznych w Warszawie na zatrudnienie bezrobotnych przy budowie szosy Brzeźno—Upiłka.	=	33.000,00 zł.
Razem		89.913,99 zł.

Rozdział IV.

Działalność administracyjna.

A. Statystyka.

Powiat chojnicki leżący na rubieżach zachodnich Województwa Pomorskiego został po przyłączeniu go do Państwa Polskiego znacznie powiększony.

Obszar powiatu chojnickiego wraz z miastami Chojnice i Czersk do czasu, gdy stanowił jeszcze część składową obszaru Państwa Niemieckiego, wynosił w roku 1919 — 141,717,3 ha. Po przyłączeniu powiatu chojnickiego do Państwa Polskiego posiada powiat powierzchni 185,765 ha.

Wedle pierwszego powszechnego spisu ludności z dnia 30. września 1921 r. posiadał powiat chojnicki wtenczas 71.228 mieszkańców. Z tego było mężczyzn 34,259, kobiet 36,969. Na gminę miejską (Chojnice) przypadało 10,435, na gminę miejską Czersk 6705, na gminy wiejskie 45,755, a na obszary dworskie 8,333 ludności. 48,359 mieszkańców powiatu zaliczało się wtenczas do narodowości polskiej. Spisy poprzednie Rządu Pruskiego były tendencyjne i wogóle na niekorzyść ludności polskiej sporządzane. W obecnych czasach obustronna opcja polska i niemiecka, która po dzień 10. stycznia 1922 r. wykazała 3384 optantów na rzecz Nimiec — z miast i powiatu, następnie napływ nowych osadników z Ameryki i innych ziem Polski, spowodowały bardzo żywy ruch ludności, pod względem narodowym, przez co cyfry z ostatniego spisu ludności już się nie pokrywają ze stanem obecnym. Według spisu z dnia 30. wreśnia 1921 r. było ludności polskiej 68 proc. Stosunek ten jednakowoż uległ od października 1921 r., znacznej zmianie na korzyść Polaków, którzy tworzą obecnie znaczną większość mieszkańców dosiegających 88 %.

Liczba ludności według spisu przeprowadzonego w dniu 1. lipca 1927 r., wynosi ogółem teraz **71.886 mieszkańców**

z czego jest Polaków	63 106	t. j.	87,79 %
„ „ „ Niemców	8 670	„	12,05 „
„ „ „ Żydów	79	„	0,11 „
„ „ „ innych narodowości	31	„	0.05 „
	71,886	t. j.	100 %

z tego jest:

wyznania rzymsko-katolickiego	69,096	t. j.	96,12 %
„ ewangelickiego	2,687	„	3,74 „
„ grecko-katolickiego	24	„	0,03 „
„ mojżeszowego	79	„	0,11 „
	71,886	t. j.	100 %

Stan posiadania polskiego wzrósł od czasu rewindykacji Pomorza znacznie przez nabywanie drogą kupna lub zamiany, gospodarstw i majątków ziemskich jakoteż realności i zakładów przemysłowych z rąk obcych.

Na podstawie spisu zwierząt domowych przeprowadzonego w **roku 1927** stwierdzono w powiecie

1) 14 160 krów
2) 4 505 jałowic
3) 4 458 cieląt
4) 165 wołów
5) 438 buhaji
6) 19 696 świń
7) 12 495 owiec
8) 872 baranów
9) 2 054 kóz.

B. Zarząd drogowy.

Podstawy prawne: Ustawa z 10. grudnia 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 6 poz. 32 z roku 1921).
Ustawa z 11. sierpnia 1923 r. (Dz U. R. P. Nr. Nr. 94 poz. 747)

Sejmik Wojewódzki powziął w dniu 27. listopada 1925 r. z zastrzeżeniem zatwierdzenia przez kompetentne Ministerstwa następującą uchwałę:

„Sejmik poleca Wydziałowi Krajowemu, aby w celu przeprowadzenia jaknajdalej idących oszczędności, przystąpił do przekazania administracji i konserwacji dróg państwowych i wojewódzkich, będących dotychczas w zarządzie Starostwa Krajowego, poszczególnym powiatowym związkom komunalnym i preliminowane w projekcie budżetu na ten cel fundusze.

Reskryptem z dnia 16. listopada 1926 r., L. XI. 2903 orzekło Ministerstwo Robót Publicznych w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych:

a) że drogi państwowe na terenie b. zaboru pruskiego przekazane są wyraźnie a to w art. 37 ustawy drogowej z dnia 10. grudnia 1920 r., (Dz. U. Rz. P. Nr. 6 poz. 32 z r. 1921) istniejącym w województwach poznańskiem i pomorskiem Krajowym Związkom Komunalnym;
b) że związki samorządowe wojewódzkie powiatowe i gminne istniejące na Pomorzu, na podstawie ustaw pruskich, żadnym aktem ustawodawczym nie zostały zniesione, ustrój władz na nich się opiera i samorząd wojewódzki w całej pełni działa, co wynika również z art. 38 wspomnianej ustawy;
c) że krajowe związki komunalne są uprawnione przekazać drogi państwowe i wojewódzkie, znajdujące się w ich zarządzie, powiatowym związkom komunalnym a to na podstawie § 18 pruskiej ustawy z dnia 8. lipca 1875 r. (G. S. 497);
d) że ze strony Ministerstwa Robót Publicznych nie zachodzą przeszkody przeciw przekazaniu tych dróg powiatowym związkom Komunalnym, o ile ono nastąpi na podstawie dobrowolnych umów i pod warunkiem, że po przekazaniu własność dróg i odpowiedzialność za zarząd i utrzymanie ich wobec Państwa ciążyć będzie nadal na Krajowym Związku Komunalnym;
e) że sposób rozdziału dotacyj państwowych na drogi nie uległby przez to wcale zmianie i byłby nadal dokonywany przez Krajowe Związki Komunalne, którym oczywiście w tym celu jak również w celu współdziałania z Wojewodą przy wykonywaniu kontroli nad zarządem dróg państwowych, należy pozostawić odpowiedni personel. Dotacje przekazuje się w całości t. j. w stosunku do wszystkich dróg państwowych Krajowym Związkom Komunalnym, które dopiero dzielą je pomiędzy powiatowe związki komunalne.

Wobec tego przystąpił Starosta Krajowy do pertraktacji z interesowanemi Wydziałami Powiatowemi. W dniu 2. grudnia 1926 r., odbyła się w tej sprawie konferencja przy współudziale pp. Przewodniczących Wydziałów Powiatowych, na której ustalono zasady przejęcia zarządu dróg przez Wydziały Powiatowe i ustalono tekst odnośnych numerów.

Uchwałą z dnia 22. kwietnia 1927 r., postanowił Sejmik Powiatowy przejąć od Starostwa Krajowego Pomorskiego w bezpośredni zarząd i utrzymanie znajdujące się na terytorjum powiatu chojnickiego następujące drogi dawniej prowincjonalne będące własnością byłego Związku Prowincjonalnego Prus Zachodnich i to:

1) drogi uznane za drogi państwowe ustawą z dnia 10. XII. 1920 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 6 poz. 32),

a) droga Chojnice gran. państwa Nr. 18/5 od km. 136.275—138.650	długości	2.375 km.
b) droga Chojnice—Czarna Woda Nr. 18/6 od km. 142,100—179,192	długości	37,092 km.
	razem	39,467 km.

2) drogę uznaną za drogę wojewódzką uchwałą Sejmiku Wojewódzkiego z dnia 3. stycznia 1923 r.

droga Chojnice—Wojsk od km. 0,700—47,909	długości	47,209 km.

Fundusze na utrzymanie dróg państwowych przekazuje Krajowy Związek Komunalny z funduszów ustalonych w budżecie państwowym i przekazywanych nam ze Skarbu Państwa po myśli § 37 ustawy z dnia 10. grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych (Dz. U. R. P. Nr. 6 poz. 32 z roku 1921).

Fundusze na utrzymanie drogi wojewódzkiej przekazuje Krajowy Związek Komunalny po myśli § 11 ustawy z dnia 10. grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych (Dz. U. Rz. P. Nr. 6 poz. 32 z roku 1921):

Powiat chojnicki posiada 270.310 klm. dróg szosowych i to:

1) dróg szosowych państwowych dawniej prowincjonalnych	39.467 klm.
2) dróg szosowych państwowych dawniej powiatowych	62 655 klm.
3) dróg szosowych wojewódzkich dawniej prowincjonalnych	47.209 klm.
4) dróg szosowych wojewódzkich dawniej powiatowych	12.600 klm.
5) dróg szosowych powiatowych	108.379 klm.
razem	270.310 klm.

Po przejęciu w roku 1927 od Starostwa Krajowego Pomorskiego dróg państwowych dawniej prowincjonalnych i dróg wojewódzkich dawniej prowincjonalnych znajdują się obecnie wszystkie drogi szosowe w powiecie chojnickim w zarządzie Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego. — Kierunek dróg szosowych jest bardzo sprzyjający dla komunikacji. 8 dróg wychodzi promieniami w 8 różnych kierunkach z miasta Chojnic do granic powiatu i dalej poza powiat łącząc powiaty chojnicki z kościerskim, starogardzkim, tucholskim, sępóleńskim położonemi na terenie Państwa Polskiego oraz z człuchowskim i bytowskim, rummelburskim i złotowskim położonemi na terenie Państwa Niemieckiego.

Utrzymanie dróg państwowych, wojewódzkich i powiatowych, pozostających w zarządzie Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego, wymaga w porównaniu do czasów przedwojennych znacznie większych wkładów. Drogi w czasie wojny bardzo dotkliwie ucierpiały wskutek silnego zużycia i bardzo oszczędnego konserwowania. Stale zaś wzrastający ruch samochodów osobowych i ciężarowych skraca trwałość nawierzchni dróg. Już w roku 1924 uwidocznił się brak walca parowego co uniemożliwiało gruntowną naprawę i odnowienie dróg. To też Wydział Powiatowy za zgodą Sejmiku Powiatowego zakupił w roku 1924 nowy walec parowy. Po sprowadzeniu walca parowego mógł już

Wydział Powiatowy przystąpić do odnowienia zniszczonych dróg. Koszty utrzymania dróg są o wiele wyższe niż dawniej z powodu ogólnej podwyżki płac i cen na materjały budowlane. Mimo to jednak Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny zajął się od roku 1924 energicznie naprawą swych dróg. Na drogach we własnym zarządzie przeprowadzono następujące roboty konserwacyjne;

W roku budżetowym 1926 dostawiono:

a) kamienia na szaber	3 069,05 m^3
b) kamienia na bruki	—
c) szabru lub żwiru	4 752,— m^3
rozsypano szabru	3 262,— m^3
z tego zawałowano	3 262,— m^3
ułożono bruku	—
uporządkowano torów i rowów	2 X 28 klm

przebudowano powłók dróg 9,359 klm i 300 m uporządkowano drogi żwirowej:
pozostało w dniu 31. XII. 1926

a) kamienia na szaber	263,05 m^3
b) szabru i żwiru	—

do prac powyższych użyto 31 stałych robotników szosowych i 1 maszynistę przy walcu parowym i 1 palacza, 1 kierownika traktora i 1 woźnicę oraz 18 817 dni robocizny pierwszej i 816 robocizny ciągłej.

Drzewek alejowych wysadzono 1150 sztuk.

Wydatki wynosiły w roku budżetowym 1926:

a) na administrację i na ogólny nadzór drogowy	8,094,26 zł.	t. j.	44,23 zł. na 1 klm.
b) na materjał	48,861,29	t. j.	267,— zł. na 1 klm.
c) na bieżącą konserwację łącznie płac stałych robotników szosowych	29,304.13 zł.	t. j.	160,13 zł. na 1 klm.
d) na ułożenie nowych powłok szabrowych łącznie kosztów wałowania	25,888,14 zł.	t. j.	141,46 zł. na 1 klm.
e) na kupno i naprawę maszyn i narzędzi drogowych	10,420,24 zł.	t. j.	56,94 zł. na 1 klm.
f) na wydatki różne	3.707,59 zł.	t. j.	20,26 zł. na 1 klm.
razem	126.275,65 zł.	t. j.	690,02 zł. na 1 klm.

Płacono stałym robotnikom szosowym 75,— zł. miesięcznie, robotnikom niekwalifikowanym przeciętnie 3,50 zł., kwalifikowanym 4,— zł. dziennie, za furmanki przeciętnie 20,— zł. dziennie. Przeciętny koszt jednego m^3 szabru wynosił 19,— zł.

W roku kalendarzowym 1927 dostawiono:

a) kamienia na szaber	4 617 m^3		
otrzymano ze Starostwa Krajowego Pomorskiego	1 869 m^3	—	6 486 m^3
b) kamienia na bruki	—		—
c) szabru lub żwiru	—		
rozsypano szabru	6 355,5 m^3		
otrzymano ze Starostwa Krajowego Pomorskiego	209, m^3	—	6564,5 m^3
z tego zawałowano	5 585,25 m^3		
ułożono bruku			
uporządkowano torów i mostów	2 X 32 klm.		
przebudowano powłók dróg	5,500 klm.		
pozostało w dniu 31. XII. 1927			
a) kamienia na szaber	900,75 m^3		
b) szabru i żwiru	—		

do prac powyższych użyto 3 drogomistrzów, 43 drożników, 1 maszynistę, 1 palacza, 1 kierowcę traktora i 1 woźnicę oraz 40 484 dni robocizny pieszej i 1738 robocizny ciągłej.

Drzewek alejowych wysadzono 2276 sztuk.

Wydatki wynosiły w roku kalendarzowym 1927:

a) na administrację i na ogólny nadzór drogowy	26865,96 zł.	t. j.	99,50 zł. na 1 klm.
b) na materjał	87592,83 zł.	t. j.	324,41 zł. na 1 klm.
c) na bieżącą konserwację łącznie płac stałych robotników szosowych	113752,87 zł.	t. j.	421,30 zł. na 1 klm.
d) na ułożenie nowych powłok szabrowych łącznie kosztów wałowania	34014,96 zł.	t. j.	125,98 zł. na 1 klm.
e) na kupno i naprawę maszyn i narzędzi drogowych	19798,57 zł.	t. j.	73,33 zł. na 1 klm.
f) na wydatki różne	—	t. j.	—
Razem	282025,19 zł.	t. j.	1044,52 zł. na 1 klm.

Płacono stałym robotnikom szosowym 75,— zł. miesięcznie, robotnikom niekwalifikowanym przeciętnie 4,— zł., kwalifikowanym 4,50—5,— zł. dziennie, za furmanki przeciętnie 20,— zł. dziennie. Przeciętny koszt jednego m^3 szabru wynosił 22,— zł.

Poza normalną konserwacją dróg szosowych wybudowano w roku 1926|27 nową szosę powiatową z Brzeźna przez Borowymłyn do Upiłki długości 8,580 klm. do czego zużyto 8.500 m^3 kamienia, 1487 m^3 czystego ostrego żwiru, 1700 m^3 przesianego grubego żwiru i 1700 m^3 czystego bez gliny piasku. Koszty budowy szosy Brzeźno—Upiłka wynosiły razem **356,249,27 zł.** t. j. na 1 klm. **41,500 zł.** co wobec kosztownego dowozu kamienia, braku żwiru na miejscu i dość znacznych robót ziemnych odpowiada przeciętnym kosztom budowy dróg powiatowych w podobnych warunkach.

Dalszą budowę dróg w części byłego powiatu człuchowskiego włączonej do powiatu chojnickiego odroczył Sejmik Powiatowy do roku 1929.

Pozatem wybudowano na drodze państwowej Chojnice—Czarnawoda 2 żelazno-betonowe mosty płytowo belkowe i to jeden w Rytlu drugi zaś przy Czersku.

Drogi gminne.

Wobec zwiększenia wydatków na naprawę dróg państwowych, wojewódzkich i powiatowych oraz trudności finansowych w okresie inflacji nie mógł Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny udzielać do roku 1927 większych zasiłków gminom wiejskim na uporządkowanie dróg gminnych. Jednakowoż ze względu na zły stan finansowy gmin wiejskich i obszarów dworskich powiatu chojnickiego, Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny jest zmuszony w przyszłości udzielać, chociaż w ograniczonym zakresie, pomocy powiatowej niezamożnym gminom wiejskim na konserwację dróg gminnych. To też Sejmik — Powiatowy wstawił do budżetu Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego na rok budżetowy 1927|28 10.000,— zł. (dziesięc tysięcy) na subwencję dla gmin wiejskich na konserwację dróg gminnych. Sposób okazywania pomocy ze strony Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego budowie i utrzymaniu dróg gminnych jest rozmaity. Szereg ważniejszych dróg gminnych może ewentl. powiat przejąć na siebie, gminy zaś dawałyby ze swej strony świadczenia w naturze lub pomoc pieniężną. W innych wypadkach znów gminy same wykonują budowę i utrzymanie dróg, powiat zaś przychodzi gminom tym z pomocą pieniężną. Subwencji udziela się gminom wiejskim od wypadku do wypadku na specjalne wnioski pod warunkiem, że projekty budowy szos co do konserwacji czy nowej budowy dróg gminnych będą zaaprobowane przez budowniczego powiatowego i sama konserwacja wzgl. budowa będzie przeprowadzona przez odnośne gminy ściśle według zaaprobowanego projektu.

Program robót powiatowych w zakresie budowy dróg gminnych będzie przewidywać zespolenie sieci tychże dróg z drogami powiatowemi tak, że będzie on stanowił jednolitą sieć dróg bitych, odpowiednich dla ruchu samochodowego. Rzecz oczywista, że program taki obliczony będzie na szereg lat. Wydział Powiatowy będzie dążyć w przyszłości do takiego zorganizowania warunków pracy, by umożliwiało ono większe niż dotychczas zajęcie budowniczego powiatowego sprawami, związanemi z wykonywaniem nadzoru nad utrzymaniem dróg gminnych.

Szkółka powiatowa.

Założona w roku 1920 Szkółka powiatowa w Chojnicach posiada 0,84,80 ha powierzchni.

Prowadzenie i urządzenie Szkółki jest bardzo prymitywne tak, że nie pokrywa ona zapotrzebowania nawet w 1/5 części drzewek potrzebnych do uzupełnienia zadrzewienia na drogach. W pierwszych latach jej założenia nastąpiło zupełne jej zaniedbanie. Dopiero w roku 1927 postanowiono uporządkowanie jej i zaprowadzenie wzorowej hodowli drzewek leśnych i owocowych.

Elektryfikacja.

Działalność Celowego Związku Elektryfikacyjnego Chojnice—Sępólno—Tuchola ograniczyła się w latach 1926|27 do starania o potrzebny kredyt na pobudowanie elektrowni. W tym celu przedewszystkiem

nawiązano pertraktacje z firmą A. S. E. A. za pośrednictwem firmy Grabianowski i Ska. Pertraktacje te jeszcze nie są ukończone. Pozatem opracowano szczegółowe plany i kosztorysy budowy tej elektrowni.

Komunikacja samochodowa.

Również w zakresie organizacji komunikacji samochodowej (autobusowej) w powiecie chojnickim, rozpoczęto pewną działalność. Działalność ta w przeciwieństwie do powiatów i województw południowych Polski jest jednak dotychczas w zaczątku, na co wpływa ostrzejszy klimat, który w zimie zupełnie hamuje komunikację samochodową i niewystarczającą sieć odpowiednich szos do tego rodzaju komunikacji.

To też działalność w tym zakresie daje się obserwować w tych częściach powiatu chojnickiego, które mają bardzo niewystarczającą komunikację kolejową. W powiecie chojnickim zorganizowane są narazie 3 linje samochodowe i to: 1) Chojnice—Konarzyny—Lipieniec, 2) Chojnice—Borowymłyn i 3) Chojnice—Brzeźno.

Bezrobotni.

Każdego roku z wszesną wiosną i w późnej jesieni zgłaszają się z miejscowości Chojnice, Czersk, Brusy, Karsin, Wiele, Osowo, Czyczkowy i Męcikał kilkadziesiąt bezrobotnych, którzy znaleźli w roku 1926/27 w powiecie celową i pożyteczną pracę. Rok 1926 zgromadził stosunkowo znaczną liczbę szukających prace, których Wydział — Powiatowy mimo znacznych trudności finansowych starał się zatrudnić. W tym celu uruchomiono większe prace ziemne przy budowie nowej szosy Brzeźno—Upiłka, zatrudniono wiele bezrobotnych przy tłuczeniu i ustawianiu kamieni, oraz przy robotach ziemnych na innych drogach.

Przy powyższych pracach zatrudniał Wydział — Powiatowy ponad 150 bezrobotnych, opłacając ich z funduszów własnych i z pożyczek inwestycyjnych przeznaczonych na zatrudnienie bezrobotnych. W ten sposób udało mu się przez wszczęcie energicznej akcji sprawę bezrobotnych w powiecie chojnickim o ile nie zupełnie usunąć, to w znacznej części złagodzić.

Szkolnictwo.

Powiat chojnicki liczy razem 115 szkół. W tejże liczbie jest katolickich szkół powszechnych 108, katolickich szkół wydziałowych 2, ewangelickich szkół żadnych, pasytotycznych 5. Szkół z wykładowym językiem polskim jest 107, z wykładowym językiem niemieckim 1, zaś szkół polskich z równoległemi klasami niemieckiemi 7.

Ogólna liczba sił nauczycielskich wynosi 240 i to: 234 wyznania rzymsko-katolickiego, 4 ewangelickiego i 2 grecko-katolickiego.

Do szkół powszechnych uczęszcza razem 9794 dzieci, mianowicie: polsko-katolickich 8763, polsko-ewangelickich 37, niem.-katolickich 762, niem.-ewangelickich 232.

Dla uspokojenia potrzeb szkolnych w powiecie brak po jednej klasie w Kłodawie, w Legbądzie, w Łubni, w Lichnowach, w Bądźmierowicach, w Charzykowach, w Małych Chełmach, w Swornegaciach, w Zani, w Wierzchocinie, w Brzeźnie, w Borzyszkowach i Stoltmanach.

Własnych gmachów szkolnych jest 110, w tychże urzędowych mieszkań dla 178 nauczycieli, zatem brak mieszkań dla 62 nauczycieli.

Naogół znajdują się budynki szkolne w porządku. Większego remontu potrzeba w Swornegaciach, w Borzyszkowach, w Windorpiu, W. Gliśnie, w Borowym Młynie, w Wojsku, w Osusznicy i Ostrowitem p. Lipnica. Gminy te chętnie postarałyby się o gruntowne przeprowadzenie potrzebnych reperacyj, lecz nie posiadają odpowiednich środków pieniężnych, a zdobycie ich w drodze pożyczek, z braku odpowiedniego majątku gminnego, przy obecnym systemie podatkowym, odbierającym gminom wszelkie wydatniejsze źródła dochodowe — jest niemożliwością.

Szkolnictwo w powiecie rozwija się pomyślnie. Nauczycielstwo pracuje gorliwie i sumiennie spełnia swoje posłannictwo w trudnych warunkach kresowych. Bibljotekę uczniowską posiada każda szkoła. Pod względem higjeny szkoły naogół odpowiadają stawionym wymaganiom. Dziećmi w wieku przedszkolnym opiekują się w powiecie 6 ochronek polsko-katolickich i 1 niem.-ewangelicka. Liczba ważnych tychże instytucyj wychowawczych nie jest wystarczającą, założenie atoli nowych ochronek bez zapewnienia zasiłków rządowych i komunalnych w obecnych trudnych warunkach gospodarczych jest wręcz niemożliwe.

Młodzieżą pozaszkolną skutecznie i bezinteresownie zajmuje się obok duchowieństwa nauczycielstwo. Urządza ono kursy dla dorosłych, różnego rodzaju wieczorki rodzicielskie i pracuje gorliwie w poszczególnych towarzystwach i Czytelniach Ludowych.

Statystyczne dane dotyczące towarzystw kulturalno - oświatowych w powiecie przedstawiają się następująco:

1) Bibljotek Ludowych	19
2) Towarzystw gimn. Sokół	12
3) Towarzystw Młodzieży	12
4) Towarzystw Stanowych	10
5) Kółek Śpiewaczych	17
6) Kółek Rolniczych	13
7) Towarzystw Miłośników Sceny	3
8) Towarzystw Polek i Ziemianek	2
9) Towarzystw Powstańców i Wojaków	22
10) Związków Handlowców	3

Oprócz wyżej wymienionych szkół powszechnych znajdują się w powiecie: 1) Państwowe Gimnazjum polskie, 1 pryw. gimnazjum niemieckie, 1 Szkoła Handlowa, 1 Szkoła Rolnicza, 1 Szkoła Gospodarstwa Domowego i 2 zawodowe Szkoły Dokształcające. Pozatem utrzymuje Starostwo Krajowe w Zakładzie Wychowawczo — Poprawczym w Chojnicach szkołę specjalną dla wychowanków kresowych.

W zakresie oświaty pozaszkolnej Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny w porównaniu do czasów przedwojennych znacznie się cofnął. Jednakże i na tem polu daje się w ostatnich czasach zauważyć ożywienie działalności. Wydział Powiatowy nabył w roku 1926 od Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 460 książek dla młodzieży pozaszkolnej i zorganizował z powyższego księgozbioru pod przewodnictwem inspektora szkolnego pana Grochowskiego Stanisława z Chojnic 5 powiatowych bibljotek powszechnych przy Szkołach powszechnych powiatu chojnickiego i to: 1) w Bądźmierowicach, 2) w Charzykowach, 3) Kłodawie, 4) w Konarzynach i 5) w Wielu na warunkach

określonych w regulaminie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego tak, że książki te są udostępnione jaknajszerszemu ogółowi mieszkańców w celu szerzenia oświaty pozaszkolnej. Książki wypożycza się bezpłatnie. Dalsze kompletowanie bibljotek przy szkołach nastąpi przez Wydział — Powiatowy w miarę przewidzianych kredytów w budżetach Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego.

Zdrowie publiczne.

a) Położnictwo.

W roku 1926/27 brały udział w kursach położnych 4 kandydatki z powiatu chojnickiego i korzystały z zapomogi z funduszów Krajowego Związku Komunalnego w wysokości $^{2}/_{3}$ kosztów. Udział w egzaminach dokształcających brały 3 położne obwodowe z powiatu chojnickiego.

Położne obwodowe w powiecie chojnickim walczyły naogół do roku 1926 z ogromnemi trudnościami finansowemi z powodu marnych stosunków w swym zawodzie. Statut powiatu chojnickiego z dnia 22. marca 1910 r. normujący pobory położnych był przedawniony. Częste skargi położnych obwodowych i opuszczanie z biedy przez nie posad, dowodziło, że uposażenie ich nie było uregulowane w sposób zadowalający i zaspokojący minimalne ich potrzeby. Zachodzi nawet obawa, że Wydział Powiatowy w opróżnionych obwodach położnych wogóle w przyszłości nie dostanie.

Celem zapobieżenia temu stanowi rzeczy, uchwalił Sejmik Powiatowy w dniu 19. maja 1926 r. nowy statut dla położnych obwodowych i dyslokacji obwodów dla położnych w powiecie chojnickim, zapewniający położnym obwodowym wystarczające przy dzisiejszych stosunkach gospodarczych, dochody. Statut ten został zatwierdzony przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Toruniu uchwałą z dnia 19. czerwca 1926 r. l. dz. S. U. 117/26 a wprowadzony w życie uchwałą Rady Ministrów z dnia 28. stycznia 1927 r.

Na zasadzie postanowień omawianego statutu, powiat chojnicki dzieli się na 29 obwodów dla położnych i to: 1) Chojnice, 2) Łąg, 3) Szynwałd, 4) Czersk, 5) Cis, 6) Mokre, 7) Wiele, 8) Karsin, 9) Brusy, 10) Kosobudy, 11) Leśno, 12) Wielkie Chełmy, 13) Żabno, 14) Rytel, 15) Krojanty, 16) Chojniczki, 17) Zamarte, 18) Ogorzeliny, 19) Silno, 20) Sławęcin, 21) Sternowo, 22) Pawłowo, 23) Borzyszkowy, 24) Brzeźno, 25) Zielona Chocina, 26) Borowy Młyn, 27) Konarzyny, 28) Lipnica i 29) Żychce.

Określenie granic obwodów dla położnych, oraz oznaczenie miejscowości, w której zamieszkiwać winny położne obwodowe ustalił Wydział Powiatowy na posiedzeniu w dniu 5. XI. b. r.

Na każdy obwód ustalona zostaje jedna położna obwodowa. W obwodach o większej ilości mieszkańców może Wydział Powiatowy w razie potrzeby ustanowić więcej położnych obwodowych. Ustanowienie położnych na poszczególne obwody dokonuje Wydział Powiatowy za poprzedniem porozumieniem się z lekarzem powiatowym, na zasadzie kontraktu, który ustali prawa i obowiązki dla położnych. Wydział Powiatowy może w wyjątkowych razach przydzielić jednej akuszerce więcej obwodów.

Powiat chojnicki gwarantuje położnym obwodowym roczny dochód w wysokości 750,— zł. w sposób następujący:

„Na początku każdego roku stwierdza Wydział Powiatowy rzeczywisty dochód akuszerki z roku ubiegłego na podstawie przedłożonej księgi rachunkowej, z której winien wynikać dokładny dochód i rozchód z jej czynności zawodowych, i ilość połogów, które uskuteczniła każda położna obwodowa w roku ubiegłym. Gdy suma ogólna dochodów wykaże się niższą od sumy zagwarantowanej, natenczas różnicę dopłaca Wydział Powiatowy położnej obwodowej najpóźniej do 31. marca z Powiatowej Kasy Komunalnej powiatu chojnickiego.“

b) Ogólny stan sanitarny.

Na początku roku 1926 panowała w większych rozmiarach szkarlatyna w Karsinie i okolicy, na skutek czego musiały być zamknięte tamtejsze dwie szkoły powszechne i to na przeciąg około 8 tygodni. Oprócz tego zachodziły pojedyncze wypadki w różnych miejscowościach powiatu chojnickiego. W roku 1927 panowała większa epidemja szkarlatyny w Racławkach, która także zmusiła do zamknięcia szkoły powszechnej na przeciąg 4 tygodni. Oprócz tego w roku 1927 zachodziły pojedyncze wypadki tej epidemji w niektórych innych miejscowościach. Szczepień przeciwpłonicznych nie zastosowano. Inne choroby zakaźne zachodziły tylko w rzadkich wypadkach, za wyjątkiem tyfusu brzusznego. Ostatnia choroba przybrała w roku 1926 większe rozmiary, wykazując 3 większe ośrodki: Czersk—Karsin—Brusy. Zastosowano ogólne higjeniczne zarządzenia, szczepienia pigułkami, w koniecznych wypadkach zamknięcie piekarni, interesów spożywczych oraz restauracyj. W roku 1927 pojawił się tyfus brzuszny tylko w jednem ognisku w Brzeźnie, gdzie jednak prędko wygasł. Jednakowoż zamknięto na przeciąg 1 miesiąca szkołę powszechną w Brzeźnie oraz zamknięto na przeciąg 3 miesięcy granicę polsko-niemiecką.

Poradni przeciwgruźlicznych-jaglicznych dla matek i niemowląt niema w powiecie chojnickim. Większa część ludności jest zabezpieczona w Powiatowej Kasie Chorych, gdzie lekarze pracują na podstawie taryfy punktowej.

W powiecie chojnickim znajdują się 2 szpitale, 1 kongregacyjny Św. Boromeusza i 1 miejski miasta Chojnice. Ilość łóżek wystarcza zupełnie dla potrzeb powiatu.

Szczepienie przeciwko ospie przeprowadzono w latach 1926 i 1927 z bardzo dobrym wynikiem, ujemnych wyników była tylko mała ilość, a zachorowań żadnych.

Uchwałą z dnia 11. sierpnia 1926 r. postanowił Wydział Powiatowy w porozumieniu z lekarzem powiatowym zorganizować od roku 1927 opiekę lekarską nad szkołami powszechnemi w powiecie chojnickim. Powiat chojnicki podzielono na kilka rejonów. Wszystkie szkoły powszechne, znajdujące się w granicach danego rejonu, są powierzone opiece lekarza powiatowego lub za zgodą tegoż, jednemu z lekarzy tam zamieszkałych. Do obowiązków tego lekarza należy: 1) dokładne raz do roku zbadanie stanu zdrowia wszystkich dzieci szkolnych i udzielenie personelowi szkoły co do każdego dziecka odnośnych wskazówek o stanie zdrowia i stosowania metod higjenicznych i wychowawczych dla dalszego pomyślnego jego rozwoju pożądanych, 2) dwukrotne w ciągu roku poddanie dokładnym oględzinom lokalu szkolnego i udzielenie w tym przedmiocie wskazówek władzom szkolnym oraz komunalnym, 3) w razie zjawienia się wśród dzieci szkolnych choroby zakaźnej, wydanie niezbędnych zarządzeń zapobiegawczych, ewtl. dokonanie szczepień ochronnych, zarządzenie desinfekcji lokalu szkolnego itp., 4) przedkładanie Wydziałowi Powiatowemu perjodycznych sprawozdań ze swoich czynności.

Leczenie dzieci do obowiązków tego lekarza nie należy.

W roku 1927 przeprowadzono przez lekarza powiatowego lustrację wszystkich szkół powszechnych w powiecie chojnickim, co bardzo dodatnio wpłynęło na stan sanitarny szkół oraz oddziałało informacyjnie także na personel nauczycielski i ludność całą. Dzieci były naogół zdrowe, wypadków jaglicy było mało; czystość dzieci była naogół zadawalniająca, tylko w miejscowościach bardziej oddalonych a biednych, oraz w Czersku jako centrum przemysłowem i robotniczem przedstawia się stan w tym względzie mniej pomyślnie, wykazując pewien procent zawrzania.

Zaopatrzenie w wodę jest dobre, miasto Chojnice ma w należytym stanie utrzymane dobre wodociągi; ustępy są w większej mierze dostateczne, miasto Chojnice ma kanalizację spławną.

Opieka społeczna.

W żadnej dziedzinie działalności komunalnej nie uwidaczniają się jaskrawiej skutki wojny jak w zakresie opieki społecznej.

W przedmiocie opieki nad ubogimi obowiązuje jeszcze niemieckie ustawodawstwo, mianowicie niem. ustawa o miejscu zamieszkania ze względu na wsparcie w brzmieniu ustawy z dnia 30. maja 1908 r. W razie potrzeby opieka obejmuje utrzymanie (wyżywienie i mieszkanie) i pielęgnację w razie choroby, w razie śmierci pogrzeb. Ciężar ten ponoszą gminy względnie obszary dworskie, jako związki ubogich, które samodzielnie winny udzielać zapomogi; dopiero gdy gmina lub obszar dworski wzbrania się udzielić zapomogi gminnej, lub daje nieodpowiednią zapomogę, rozstrzyga Wydział Powiatowy, tak samo rozstrzyga Wydział Powiatowy wszelkie zażalenia w sprawach zapomóg dla ubogich, a to na podstawie ustawy o właściwości władz administracyjnych i administracyjno-sądowych z dnia 3 VIII. 1883 r. Do udzielenia tymczasowej opieki w formie utrzymania jest obowiązana ta gmina, w której potrzebujący opieki w danej chwili znajduje się, na koszt tej gminy, w której potrzebujący ma swoją siedzibę wsparcia, a o ile takiej siedziby wsparcia nie ma, ponosi koszty Krajowy Związek Ubogich. Związek Ubogich, w którym wspierana osoba ma siedzibę wsparcia, obowiązany jest do zwrotu kosztów, spowodowanych wsparciem osoby, potrzebującej tegoż wsparcia, o ile nie chodzi o udzielenie wsparcia na zasadzie siedziby uzasadnionej stosunkiem służbowym. Obowiązek zwrotu uzależniony jest pomiędzy innemi także ten, by osoba, której publicznego wsparcia udzielono potrzebowała tegoż wsparcia w chwili i w rozmiarach przyznanych. Potrzeba wsparcia zachodzi — jak to z § 28 wymienionej ustawy wynika, — tylko wtenczas, gdy dana osoba nie rozporządza środkami, koniecznemi do zaspokojenia nieodzownych potrzeb życiowych. Wobec tych przepisów musi Związek ubogich, który tymczasowo wsparcia udzielił, wykazać między innemi także zaistnienie tego warunku, uzasadniającego udzielenie wsparcia publicznego, skoro stanie się to spornem.

Utrzymanie należy się w równej mierze także obcokrajowcom, dopóki mają prawo przebywania w kraju.

Wniosków o przyznanie bieżącej zapomogi gminnej wpłynęło 49. Przyznano bieżących zapomóg gminnych 18 — petentom oddalono 14 wniosków, cofnięte zostały przyznane zapomogi 1 petentowi, dochodzenia toczą się w 17 sprawach.

Opieki nad umysłowo chorymi i umysłowo słabymi udziela się w razie potrzeby w istniejących zakładach krajowych.

O ile umysłowo chory nie posiada własnych środków i nie ma osób do utrzymania ustawowo według postanowień kodeksu cywilnego obowiązanych, koszty ponosi dana gmina, przy pomocy ze strony Powiatowego Związku Komunalnego do wysokości dwóch trzecich wszelkich nakładów. Oprócz tego Samorząd Krajowy jest obowiązany do pomocy na rzecz gminnych Związków ubogich. Od 1. kwietnia 1924 r. wpłaca Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny przypadające na niego $^{2}/_{3}$ kosztów, a odnośne Związki ubogich $^{1}/_{3}$ powstałych kosztów utrzymania wprost do odnośnych zakładów. Koszty pielęgnacji zapłacone przez Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny w roku budżetowym 1926 wynoszą razem 16.533,86 zł. zaś w roku kalendarzowym 1927 17.275,74 zł.

Z powiatu chojnickiego znajdowało się w 1927 r.

w Krajowym Zakładzie Psychjatrycznym w Kocborowie	38 osób,
w Krajowym Zakładzie Psychjatrycznym w Świeciu	3 osób,
w Krajowym Zakładzie Opieki Społecznej w Wejherowie	11 dzieci,
w Krajowym Zakładzie dla ociemniałych w Bydgoszczy	1 dziecko

W latach 1926 i 1927 umieszczono ze względu na bezpieczeństwo publiczne i osobiste pacjentów 15 osób w Zakładzie Psychjatrycznym w Kocborowie. W Zakładzie Opieki Społecznej w Wejherowie umieszczono 2 dzieci głuchonieme. Z Zakładu Psychjatrycznego w Kocborowie zwolniono 3 osoby, w Zakładzie Psychjatrycznym w Kocborowie zmarło 2 osób.

Pozatem udzielił Wydział Powiatowy z poszczególnych funduszów, przewidzianych w budżetach od wypadku do wypadku dodatnych zapomóg na cele społeczne i to: na opiekę nad niemowlętami, dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza nad sierotami, półsierotami, dziećmi zaniedbanemi, opuszczonemi, przestępnemi przez wpływy złego otoczenia, ochronę macierzyństwa, opiekę nad starcami, inwalidami, kalekami nieuleczalnie chorymi, upośledzonymi umysłowo i wogóle nad niezdolnymi do pracy, opiekę nad więźniami po odbyciu kary na walkę z żebractwem, włóczęgostwem, alkoholizmem i nierządem.

Rolnictwo.

Najgłówniejsze źródło egzystencji ludności powiatu chojnickiego stanowi rolnictwo i leśnictwo.

Najwięcej uprawia się w powiecie chojnickim ze zboża żyta, potem owsa, jęczmienia wreszcie pszenicy, ziemniaków tyle co owsa, jęczmienia i pszenicy razem, buraków pastewnych $^{1}/_{5}$ tyle co owsa, roślin pastewnych na ziarno i paszę połowę tyle co ziemniaków, wreszcie roślin strączkowych na ziarno połowę tyle co ziemniaków.

Płodozmian nie jest jednolity, zależy od rodzaju, gleby i wielkości gospodarstwa. W intensywniejszych gospodarstwach stosuje się płodozmian trój — lub cztero — polowy jako normalny, pozatem dwupolowy dla gleby piaszczystej (żyto — seradele) ośmiopolowy dla średniej gleby, siedmiepolowy dla lepszej gleby.

Wydajność plonów zależnie od gleby i nawożenia. Średnio otrzymywano z jednego hektara w kwintalach ca. 100 kg. pszenicy od 12 do 24 kw. ziemniaków od 75—160 kw. jęczmienia od 12 do 25 kw. koniczyny od 2—10 kw. owsa od 10 do 22 kw. buraków pastewnych od 120—200 kw. marchwi od 80—180 kw. żyta od 10 do 20 kw. grochu od 12 do 20 kw. mieszanki od 11 do 17 kw. siana dwukośnego od 15 do 25 kw.

Glebę uprawną dzieli się według urodzajności na 8 klas, które można uzgodnić z innem oznaczeniem według uprawy plonów i tak od 2—4 klasy gleba buraczna, od 5 do 6 klasy gleba żytnio — — kartoflana, a od 7 do 8 pastwiskowa lub piaszczysta (pod łubin lub seradelę).

Co do składu chemicznego i miąższości swej jest gleba naogół lekka, piaszczysto-gliniasta, piaszczysta, tu i ówdzie występuje gleba marglowata, wapienno-piaszczysta lub gliniasta, tak, że na jednym większym obszarze występują obok siebie różne gleby pasami, co się uwidacznia dobitnie na wyglądzie plonów.

Gleba naogół wymaga starannej uprawy, wielu nawozów sztucznych i obornika. Obornik idzie pod ziemniaki i buraki a czasami i pod pszenicę, sztuczne zaś nawozy azotowe jak saletra chilijska zawierająca w sobie do 15 % azotu, siarczan amonowy z 20 % azotu w postaci amoniaku, dalej nawozy fosforowe jak superfosfat mineralnego lub kostnego pochodzenia z 12 do 18 % kwasu fosforowego, dalej tomasyna z 12 do 20 % kwasu fosforowego, następnie nawozy potasowe jak kainit z 12 %, a sole potasowe z 30 do 40 % tlenku potasu wreszcie nawozy wapienne jak wapno palone i margiel są w większej lub mniejszej mierze stosowane zależnie od jakości, położenia, gleby i stanu gospodarki.

Domy mieszkalne i zabudowania gospodarcze przeważnie murowane, kryte papą, dachówką lub słomą, niektóre większe majątki i zakłady przemysłowe oraz miasto Chojnice mają własną siłę napędową elektryczną i elektryczne oświetlenie.

87 % rolnictwa znajduje się w posiadaniu polskiem, a tylko 13 % w posiadaniu niemieckiem.

W stanie posiadania warsztatów rolnych w powiecie stanowi większość mała i średnia własność. Jednakże 30 % obszaru ornego jest w posiadaniu własności wielkiej.

Prócz lasów prywatnych posiada powiat chojnicki 8 nadleśnictw państwowych, składających się z 53594 ha. lasów przynależnych do tak zwanych „Borów Tucholskich“, są to ogromne lasy, przeważnie sosnowe w wielu partjach także liściaste, osobliwościami przyrody są cisy tych lasów, które zajmują środkową część Województwa Pomorskiego.

Środek lasów powiatu przerzynają z północy na południe rzeki Brda i Czarna Woda, które wśród lasów i wzgórz tworzą liczne zatoki i malownicze doliny.

Jako rzeki o silnym spadku mają miejscami charakter rzek górskich, służą również za główne drogi wywozu materjału drzewnego w postaci tratew. Lasy te nie są jednolite lecz poprzerzynane mnóstwem wsi, pól uprawnych i łąk.

Z zwierzyny drobnej spotyka się w lasach zające, króliki, lisy, dzikie kaczki, słomki, żurawie czaple, czarne bociany, sokoły, a natomiast z zwierzyny grubej, jelenie, dziki, sarny głuszce i orły.

Stan fauny w lasach jest przeciętny. Zwierzyna, która pod koniec wojny za czasów niemieckich z powodu rabunkowej gospodarki wojennej była zupełnie wyniszczona, pomnożyła się znacznie, po przejęciu powiatu przez władze polskie stan ten zmienił się na lepszy przez współpracę władz administracyjnych i leśników przy tępieniu kłusownictwa i ochronie zwierzyny.

Przemysł i handel.

Powiat chojnicki leży przy głównej linji kolejowej, przez co ma dogodne połączenie z innemi częściami Polski.

Przemysł jest głównie przetwórczo — rolniczo — leśny, jak wiatraki i młyny, browary, gorzelnie, fabryki wódek i wytwórnie win owocowych, mleczarnie i tartaki, których jest w powiecie 13

oraz fabryki maszyn roln. i destylarnie drzewa. Pozatem inne małe fabryki o ograniczonej produkcji i w małych rozmiarach z wyjątkiem wielkiego przemysłu drzewnego w Czersku, który jest ośrodkiem przemysłu drzewnego w tak zwanych „Borach Tucholskich". Ponieważ lasy pomorskie zapotrzebowania fabryk pokryć nie mogą, sprowadza przedsiębiorstwo drzewo aż z Puszczy Białowieskiej. Przedsiębiorstwo to jest Tow. akcyjnem z udziałem kapitału polskiego.

Powiat chojnicki jako wybitnie rolniczy wykazuje dążność do przemysłu przetworczo—rolniczego, który posiada przed sobą możność szerokiego rozwoju po uskutecznieniu elektryfikacji. To też Chojnicki Powiatowy Związek Komunalny utworzył łącznie z Powiatowemi Związkami Komunalnemi Sępóleńskim i Tucholskim Związek Celowy pod nazwą: **„Celowy Związek Elektryfikacyjny Chojnice—Sępólno Tuchola"**. Zadaniem Związku jest zaopatrzenie powiatów Chojnice, Sępólno i Tuchola w prąd elektryczny.

W zakresie handlu powiat chojnicki wykazuje dużo zmian w odniesieniu do firm, rodzaju i rozmiarów obrotów handlowych i źródeł zakupu.

Do czasu przejęcia przez władze polskie sprowadzali kupcy towary wyłącznie prawie z źródeł niemieckich na zachodzie, południu i z północy z Gdańska.

Z chwilą przejęcia Pomorza przez Polskę uległa dostawa towarów z Niemiec ograniczeniu lub częściowo całkowitemu zahamowaniu. W to miejsce zaś z powodu nieznajomości handlowego rynku i źródeł wytwórczości przemysłowej, nie zawarto silniejszego kontaktu handlowego z sąsiedniemi dzielnicami Polski, co zresztą wobec daleko sięgającego rozmyślnego zniszczenia i podcięcia bytu fabryk na ziemiach zaboru rosyjskiego przez armje niemieckie, austrjackie i cofające się wojska rosyjskie, które wiele fabryk ogołociły z maszyn, wywiozły lub nawet całkowicie zniszczyły, przez co zmniejszyła się do minimum ogólna wytwórczość towarów, w tych dzielnicach nie dało się w poważniejszej mierze uskutecznić.

Obecnie wskutek odnowienia i uruchomienia fabryk, budowania nowych, wskutek urządzenia dla pokazów rodzinnej wytwórczości targów poznańskich a wschodnich we Lwowie, zaczyna się zwrot na lepsze.

Od czasu przejęcia powiatu wiele wybitnych i poważnych firm niemieckich i żydowskich zlikwidowało się i przeniosło do Gdańska lub do Niemiec, a na ich miejsce powstały firmy polskie, tak, że **obecnie znajduje się w posiadaniu polskiem 70 % wszelkiego przemysłu i handlu a tylko 30 %** w posiadaniu niemieckiem.

Pożarnictwo.

Pożarnictwo w powiecie chojnickim zostało zorganizowane na podstawie ustawy z dnia 21. grudnia 1904 r., (Zbiór Ustaw Pruskich strona 291) i na mocy § 142 ustawy o ogólnym zarządzie kraju z dnia 30. lipca 1883 r. oraz § 5 ustawy o zarządzie policyjnym z dnia 11. marca 1850 r. (Zbiór Ustaw Pruskich str. 268).

Na podstawie tych ustaw poszczególne gminy uchwalają statuty miejscowe dla obowiązków straży pożarnych, normujące pomoc przy pożarach. Statuty takie wymagają zatwierdzenia Wydziału Powiatowego. Dla gmin nie posiadających statutów miejscowych, wydaje miejscowa władza policyjna za zgodą Wydziału Powiatowego rozporządzenie policyjne, regulujące sprawę pożarnictwa.

Pożarnictwo opiera się: 1) na udziale osobistym mieszkańców, 2) na dostarczeniu zaprzęgów, 3) na posiadaniu sikawek i innych przyborów pożarniczych.

Zasadniczo obowiązek uczestniczenia w gaszeniu pożaru spoczywa na wszystkich mężczyznach od skończonego 16 do 60 roku życia. Wolne od obowiązku tego są osoby, które według poświadczenia lekarskiego lub uznania władzy gminnej są niezdolne do służby pożarniczej, urzędnicy państwowi, osoby wojskowe, księża, nauczyciele, słudzy kościelni, lekarze, weterynarze, aptekarze, pocztyljoni, kolejowi urzędnicy policyjni i urzędnicy ruchu kolejowego.

Zaprzęgów, t. j. koni, wozów i woźniców dostarczyć zobowiązani są wszyscy, którzy posiadają konie, używane do uprawy roli i do potrzeb przedsiębiorstw przemysłowych. Wolne od dostarczania na cele pożarnicze są konie pocztowe, konie ze stadnin i wysokoźrebne klacze.

Każda gmina wzgl. obszar dworski musi posiadać dobrze funkcjonującą sikawkę z przynależnościami oraz kilka kuf do wody na kołach, około 8 metrów bosak, kilka różnych drabin i td.

Powiat chojnicki podzielony jest na okręgi, według wójtostw. Miejscowości, należące do jednego okręgu, mają obowiązek wspierać się w razie wybuchu pożaru.

Obowiązek brania udziału w gaszeniu pożaru mają mieszkańcy miejscowości, odległych do 8 klm. od pożaru. Odległość liczy się od środka miejscowości. Obowiązek wzięcia udziału upada, gdy w własnej miejscowości zagraża bezpośrednie niebezpieczeństwo pożaru.

W każdym wójtostwie władza policji pożarniczej spoczywa w ręku wójta, który w każdym wypadku sam, albo jego zastępca winien pospieszyć na miejsce pożaru i kierować pracami ratunkowemi. Dopóki jego niema, władzę policyjną wykonuje miejscowy sołtys.

W miejscowościach, w których istnieje uznana przez władzę „Ochotnicza straż pożarna", pominąwszy uprawnienia przedstawiciela władzy policyjnej, zarządzenia, dotyczące gaszenia ognia i ratowania ludzi, wydaje Komenda „Ochotniczej straży pożarnej". Do tych zarządzeń stosują się także komendanci, oddziałowi i wszyscy członkowie „Obowiązkowej straży pożarnej".

Powiat chojnicki posiada narazie tylko 3 Ochotnicze straże pożarne, z których jedna więcej, druga mniej zostały wyszkolone, czemu dziwić się nie można, gdyż brak jest jednostek odpowiednio przygotowanych, któreby kierowały drużynami, jak tego wymaga technika strażacka.

Budżet Chojnickiego Powiatowego Związku Komunalnego poważniejszych pozycji na akcję przeciwpożarową nie przewidywał. Dopiero od roku 1926 Sejmik wyznaczył na ten cel po 500 zł. rocznie.

Obwody kominiarskie.

Powiat chojnicki razem z miastami Chojnice i Czersk tworzą 5 obwodów kominiarskich.

I. Obwód:

a) Chojnice (część miasta położona na południe od ulicy Człuchowskiej, Gdańskiej i Gdańskiej Szosy).

b) gminy wiejskie: Angowice, Ciechocin, Doręgowice, Gockowice, Granowo, Jerzmionki, Lichnowy, Moszczenica, Niwy, Nowawieś, Nowydwór, Ogorzeliny, Ostrowite, Sławęcin i Silno.

c) obszary dworskie: Blumfeld, Cołdanki, Kamionka, Objezierze, Pawłówko, Pawłowo, Racławki, Szenfeld i Zamarte.

Kominiarz obwodowy: Jan Gługoszewski, zamieszkały w Chojnicach.

II. Obwód:

a) Chojnice (część miasta położona na północ od ulicy Człuchowskiej, Gdańskiej i Gdańskiej szosy),

b) gminy wiejskie: Charzykowy, Chojniczki, Giełdon, Klonia, Kłodawa, Krojanty, Męcikał, Nowacerkiew, Rytel, Sternowo i Zapędowo,

c) obszary dworskie: Bachorze, Jarcewo, Jeziorki, Krojanty, Nowacerkiew, Powałki, Rytel, Zbeniny i Żukowo.

Kominiarz obwodowy: Józef Stepka, zamieszkały w Chojnicach.

III. Obwód:

a) —

b) gminy wiejskie: Brusy, Borsk, Czapiewice, Czarniż, Czarnowo, Czyczkowy, Główczewice, Górki, Gliśno Małe, Huta, Chełmy Małe, Kosobudy, Kruszyny, Lendy, Lubnia, Orlik, Przytarnia, Rolbik, Skoszewo, Swornegacie, Wiele, Windorp, Wysoka Zaborska i Zalesie.

c) obszary dworskie: Wielkie Chełmy, Dąbrowa, Kaszuba, Laska, Leśno, Przymuszewo i Żabno.

Kominiarz obwodowy: Lauritz Zabrański, zamieszkały w Brusach.

IV. Obwód:

a) miasto Czersk,

b) gminy wiejskie: Bąk, Bielawy, Bądźmierowice, Gotelp, Stara Juńcza, Karsin, Klaskawa, Kurcze, Łąg, Legbąd, Łosiny, Łubna, Malachin, Miedzno, Mokre, Odry, Osowo, Wdzydze Tucholskie,

c) obszary dworskie: Cis, Cisewie, Podrąbiona, Nieżurawa i Twarożnica.

Kominiarz obwodowy: Jan Białkowski, zamieszkały w Czersku.

V. Obwód:

a) —

b) gminy wiejskie: Borzyszkowy, Borowy Młyn, Brzeźno, Gliśno, Zielona Chocina, Kiełpin, Kiedrowice, Konarzyny, Łąkie, Lipienica, Luboń, Mielno, Osusznica, Ostrowite, Prądzona, Prądzonka, Wojsk i Zapceń,

c) obszary dworskie: Chociński Młyn, Ciecholewy, Konarzynki, Kiedrowice i Żychce.

Kominiarz obwodowy: zastępca Lauritz Zabrański, zamieszkały w Brusach.

Do wykonywania obwodu kominiarskiego upoważnieni są tylko urzędowo ustanowieni kominiarze obwodowi, każdy tylko w granicach swego obwodu.

Stosunki kominiarskie reguluje rozporządzenie policyjne w tym przedmiocie pana Wojewody Pomorskiego w Toruniu z dnia 16. II. 1925 r. (Patrz Orędownik Urzędowy powiatu chojnickiego Nr. 16 z roku 1925 poz. 174).

Według paragrafu 1 tegoż rozporządzenia obowiązani są właściciele domów i wszelkich urządzeń dymnych, o ile nie posiadają odmiennych przywilejów w tym przedmiocie uskuteczniać wymiatanie kominów itp. tylko przez urzędowych kominiarzy obwodowych za wynagrodzeniem podług taksy urzędowo zatwierdzonej.

Kominiarzy obwodowych ustanawia miejscowa władza policyjna, lecz jeżeli obwód kominiarski sięga poza granice jednej władzy miejscowej, ustanawia ich starosta.

Ustanowienie jest odwołalne i podlega zatwierdzeniu przez Pana Wojewodę.

Uchwałą z dnia 3. października 1924 r. stwierdził Sejmik Powiatowy szkodliwość istnienia obwodów kominiarskich dla obywateli powiatu chojnickiego i domagał się zniesienia obwodów kominiarskich i zaprowadzenia konkurencji z wolnością umów. Na wniesiony przez P. Wojewodę Pomorskiego sprzeciw oddalił Wojewódzki Sąd Administracyjny w Toruniu wniosek Sejmiku Powiatowego z dnia 3. października 1924 r., z tego powodu, że za utrzymaniem istniejących obwodów kominiarskich przemawiają mianowicie względy na interes publiczny, który wymaga, aby sprawna działalność policji ogniowej była zapewniona. Kominiarz ustanowiony na pewien oznaczony obwód, może pracować wedle pewnego, stałego porządku przy ścisłem przestrzeganiu przepisów policyjnych, za które jest odpowiedzialny, podczas gdy wykonywanie tych obowiązków przy ciągłej zmianie majstra t. j. przy wolnej konkurencji, jest znacznie utrudnione lub nawet wykluczone. Tylko istnienie obwodów kominiarskich daje gwarancję, że czyszczenie kominów i palenisk powierzone będzie osobom dostatecznie ukwalifikowanym.

Przewłaszczenie.

Komisja przewłaszczeniowa powiatu chojnickiego składa się z następujących osób:

1) Kierownika Starostwa Chojnickiego p. Seweryna Weissa,
jako przewodniczącego,
jako członków:
2) pana Jana Główczewskiego, rolnika, z Lipieńca,
3) pana Franciszka Skwierawskiego, inwalidy z Chojnic

mianowanych dekretem pana Wojewody Pomorskiego w Toruniu z dnia 20. sierpnia 1926 r. l. dzien. 2 n. 141/26.

W roku 1926 wpłynęło ogółem 161 kontraktów kupna względnie sprzedaży, z których 81 dotyczyło nieruchomości wiejskich i 80 nieruchomości miejskich ostatnie rozpatrywała Powiatowa Komisja Przewłaszczeniowa, z których udzieliła zezwolenia na przewłaszczenie 60. Pozostało do załatwienia na rok 1927 20 kontraktów.

W roku 1927 wpłynęło ogółem 164 kontraktów z tych rozpatrywała Powiatowa Komisja Przewłaszczeniowa 30 kontraktów. Pozostało do załatwienia na rok 1928 31 kontraktów.

Nadmierny obrót nieruchomościami przypisywać należy niezwykłej ilości optantów na rzecz Niemiec, którzy w ostatnich latach masowo emigrowali.

Komisja licencyjna.

Dotychczas wchodzili w skład komisji licencyjnej następujące osoby:

1) pan Marjan Langner, dzierżawca dom. państ. z Pawłowa, jako przewodniczący,

2) pan Jan Główczewski, rolnik, z Lipieńca, jako zastępca.

W roku 1926 spowodu pryszczycy nie przeprowadzono licencji stadników w powiecie chojnickim.

W roku 1927 odbyła się licencja w dniach 27. i 28. maja 1927 w 15 miejscowościach, gdzie ogółem zostało przedstawionych 62 stadników.

Komisja przyjęła bez zastrzeżenia 40 stadników, z zastrzeżeniem 12 stadników. Nieprzyjęto 10 sztuk.

W porównaniu do lat ubiegłych materjał znacznie się poprawił, jakkolwiek w poszczególnych okolicach przedstawiony materjał pozostawiał wiele do życzenia.

W licencji uczestniczyli: pan Jan Główczewski, rolnik z Lipieńca, jako zastępca przewodniczącego, delegat Pomorskiej Izby Rolniczej pan Inżynier Stanisław Stan Piechociński, okręgowy inspektor hodowli, powiatowy lekarz weterynaryjny pan Dyonizy Dreszler i przedstawiciel Chojnickiego Wydziału Powiatowego pan Bernard Chrapkowski.

Powiatowa Kasa Oszczędności,

założona w roku 1881 służy celem gromadzenia zaoszczędzonych pieniędzy w powiecie i udzielania kredytu w mniejszych i większych rozmiarach, mianowicie dla małorolnych, mniejszych kupców i rzemieślników. Prócz przyjmowania wkładek oszczędnościowych i udzielania pożyczek na hipoteki, na zastaw papierów wartościowych, na skrypty dłużne i weksle i w rachunkach bieżących etc. udziela Powiatowa Kasa Oszczędności gwarancji solidarnym przedsiębiorstwom przemysłowo-handlowym, a w szczególności warsztatom rzemieślniczym, aby przez to podnieść życie gospodarcze w powiecie chojnickim na odpowiedni poziom.

Przez intensywną swą pracę wybiła się Powiatowa Kasa Oszczędności pod względem ekonomicznym i finansowym ponad zwykły poziom kulturalny tak, że dzisiaj zajmuje pod tym względem pierwsze stanowisko w powiecie chojnickim.

Rewizje miesięczne Powiatowej Kasy Oszczędności odbywały się regularnie i nie dały do upomnień powodu.

Wynik rachunkowy Powiatowej Kasy Oszczędności przedstawia się za rok 1926 następująco:

Stan wkładów oszczędn. przy końcu roku 1925 wynosił		82,660,52 zł.
Przychód w roku obrachunkowym		
a) przez dopisanie odsetek		4,358,27 zł.
b) przez nowe wkłady		124,831,68 zł.
	razem	211,850,47 zł.
Wypłaty w roku obrachunkowym		84,371,15 zł.
		127,479,32 zł.
Stan wkładów zwaloryzowanych przy końcu roku 1925 wynosił		394,218,94 zł.
Przychód w roku obrachunkowym przez dopisanie odsetek		15,548,75 zł.
	razem	409,767,69 zł.
Wypłaty w roku obrachunkowym		5,186,64 zł.
	pozostało	404,581,05 zł.
	i	127,479,32 zł.
tak, że stan wszystkich wkładów przy końcu roku obrachunkowego wynosi		532,060,37 zł.

Wkłady te są zapisane na 4.040 książkach depozytowych i to:

z dziennem wypowiedzeniem 88 kont	=	116,957,38 zł.
z 1—3 miesięcznem wypowiedzeniem 6 kont	=	8,011,47 zł.
ponad 3 miesięcznem wypowiedzeniem 3946 kont	=	407,091,52 zł.
4040 kont	=	532,060,37 zł.

Bilans za rok 1926.

Aktywa			Pasywa		
1	Hipoteki	489.792,20	1	Depozyta	532.060,37
2	skrypta dłużne	50.299,30	2	Fundusz waloryz.	218.523,83
3	weksle	53.101,50	3	Rach. bież. na dobro	28.633,09
4	Papiery wartościowe	13.908,50	4	Banki (dług)	26.750,—
5	Rach. bież. w długu	92.150,57	5	Czysty zysk	12.992,17
6	Banki	91.745,80			
7	Inwentarz	2.717,—			
8	Zaległe odsetki	1.151,83			
9	Stan kasy	24.191,76			
		818.959,46			818.959,46

Rachunek zysków i strat.

Zyski			Straty:		
1	Ods. z hipotek	22.802,57	1	Dop. odsetki wkładek oszczędn.	21.913,35
2	„ z pap. wart.	1.995,—	2	**Koszty administr.**	
3	„ z skrypt. dłuż.	2.250,52			
4	„ z weksli	7.638,61		a) osobowe	7.849,23
5	„ z należ. bank.	9.509,63		b) rzeczowe	6.500,25
6	Różne	9.724.99		c) podatki od kap. i rent.	895,99
7	Na pokrycie strat kursowych	10.810,40		d) cele dobroczynne	565,—
8	Dopis inwentarza	200,—			
			3	odsetki od zal. bankowych	3.262,33
			4	Strata kurs. pap. wart.	10.810,40
			5	odpis na inwentarz	143,—
			6	Czysty zysk	12.992,17
		64.931,72			64.931,72

Bank — Powiatowy.

Założony podczas wojny światowej w roku 1915/16 z kapitałem zakładowym tylko 80.000 marek i 80.000 marek wpłaty na fundusz rezerwowy ze środków powiatowych, głównie celem finansowania gospodarki wojennej Powiatowego Urzędu Gospodarczego i udzielania kredytu dla rolników, przedsiębiorstw przemysłowych i kupieckich rozrósł się mianowicie po przejęciu powiatu przez administrację polską na poważną instytucję kredytową.

Bilansy wynosiły w aktywach i pasywach:

za rok 1920	39.487.773,58 mk.
za rok 1921	181.417.410,19 mk.
za rok 1922	387.582.242,27 mk.
za rok 1923	4.545.582.971,07 mk.
za rok 1924	38.358,31 zł.
za rok 1925	218.635,65 zł.
za rok 1926	455.781,42 zł.
z dnia 30. VI. 1927 r.	539.835.29 zł.

Po zaprowadzeniu waluty złotowej, która jak wiadomo spowodowała zastój w handlu i przemyśle tak samo jak inne banki i Bank Powiatowy przechodził ciężkie czasy. Wkładów oszczędnościowych początkowo bardzo mało wpłynęło, a na rachunku bieżącym nie było wtenczas żadnych obrotów. Jednakowoż w czasie panowania stałej waluty nabrał Bank Powiatowy większego zaufania i wkłady chociaż powoli lecz stale wzrastały i tak osiągnęły najwyższą kwotę dnia 31. sierpnia 1925 r. zł. 87.419,46 od września 1925 r. począwszy wkłady nietylko że się nie powiększyły, lecz przeciwnie zaczęły się cokolwiek cofać.

Na podstawie ostatnich statystyk dotyczących rozwoju i obrotów Kas Oszczędności stwierdził p. Wojewoda Pomorski, że podane kasy tych związków samorządowych, które prowadziły jeszcze Banki Powiatowe, nie rozwijały się pomyślnie. Wynikało to stąd, że czynności Kas Oszczędności ograniczały się w dziedzinie kredytowej etc. do minimum i zmuszało się je do odstawiania poważniejszych funduszów do Banków Powiatowych, celem dostarczenia tymże kapitałów obrotowych. Okazało się zatem, że prowadzenie dwóch pokrewnych instytucyj kredytowo-finansowych przez komunalne związki samorządowe nie było celowem ani wskazanem. Rozporządzenie Pana Prezydenta Rzeczypospolitej o Komunalnych Kasach Oszczędności przewiduje tylko jeden rodzaj instytucji kredytowo - finansowych, mianowicie tylko wspomniane kasy, pozatem nie przewiduje innych instytucyj komunalnych o charakterze kredytowo-finansowym. To też dekretem z dnia 26. kwietnia 1927 r. l. dzien. IV. a 4 gen. Nr. 3497/27 zarządził p. Wojewoda Pomorski likwidację Banku Powiatowego z terminem najdalej do dnia 31. grudnia 1927 r. Sejmik Powiatowy zgodził się na likwidację Banku Powiatowego i postanowił zlikwidować Bank Powiatowy z dniem 30. czerwca 1927 r. Agendy likwidacji Banku Powiatowego powierzono Powiatowej Kasie Oszczędności. Wszystkie aktywa i pasywa, zyski i straty Banku Powiatowego i to na podstawie bilansu per 30. czerwca 1927 r. przelano na rzecz Powiatowej Kasy Oszczędności powiatu chojnickiego. Nieru-

chomość Banku Powiatowego w postaci budynku z ogrodem i placami budowlanemi, położoną w Chojnicach przy ulicy Gdańskiej Nr. 23, a objętą księgą gruntową tom 52 karta 570 i 1550 i tom 54 karta 1551 przepisano na rzecz Powiatowej Kasy Oszczędności powiatu chojnickiego.

Administracja gmin wiejskich.

Stosownie do § 139. ordynacji gminnej dokonuje Starosta jako Przewodniczący Wydziału Powiatowego nadzoru nad należytą i sprężystą administracją spraw gmin wiejskich i obszarów dworskich, według postanowień ordynacji gminnej dla siedmiu wschodnich prowincji Monarchji z dnia 3. lipca 1891 r. (Zbiór ustaw pruskich strona 233) oraz ustawy z dnia 1. sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji b. Dz. Prusk. (Dz. U. Rz. P. Nr. 64 poz. 383).

W szczególności dokonuje się badania i zatwierdzania budżetów gminnych, zatwierdzania uchwalonych przez reprezentacje gminne statutów podatkowych oraz badania rachunków rocznych kas gminnych.

W roku 1926 przeprowadzono na podstawie rozporządzenia tymczasowego o zmianie pruskiej ordynacji wiejskiej dla siedmiu wschodnich prowincji Monarchji z dnia 3. lipca 1891 r. nowe wybory do Rad gminnych i Zarządów gminnych powiatu chojnickiego. Okres przedwyborczy obecnych wyborów był więcej ożywiony niż przy wyborach ostatnich. Wyborcy nagół okazywali większe zainteresowanie się wyborami, co jednak niestety w przeważnej części nie świadczyło o większem zainteresowaniu się ogółu interesami samorządu gminnego, lecz zainteresowanie to spowodowane było silną agitacją, prowadzoną przez potworzone się w niektórych gminach najróżniejsze partje, którym w zasadzie nie chodziło o dobro gminy, lecz interes partji. Czy skład członków Rady gminnej powołany w drodze takiego wyboru będzie miał możność zgodnie współpracować, wyłącznie w interesie dobra gminy, niechaj osądzą w ciągu 3-letniej kadencji tejże Rady gminnej, ci, którzy krocząc do urny wyborczej nie mieli na oku dobra gminy, lecz interes danej partji.

Przeprowadzone wybory do Zarządów gminnych wykazały, że w przeważnej części gmin, wybrano na stanowiska sołtysów, ponownie dotychczasowych sołtysów. Tylko w 18-tu gminach wybrano na sołtysów inne osoby.

W powiecie chojnickim istnieją dwa miasta a mianowicie: Chojnice i Czersk, 87 gmin wiejskich i 38 obszarów dworskich. W ciągu roku 1926 i 1927 zanotować należy następujące zmiany: Gminie wiejskiej Czersk, zezwolono rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30. kwietnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 48 poz. 289) na przyjęcie ustroju według Pruskiej ordynacji miejskiej dla 6-ciu prowincji wschodnich z dnia 30. maja 1853 r. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13. listopada 1925 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 117 poz. 837) zarządzono zniesienie obszaru dworskiego Stare-Prusy i wcielenie jego terytorjum do gminy wiejskiej Łąg. Ostateczne wcielenie obszaru dworskiego Stare-Prusy do gminy wiejskiej Łąg nastąpiło na skutek zarządzenia pana Wojewody Pomorskiego z dnia 27. stycznia 1926 r. L. dzien. IV-496/26 wydanego na podstawie dekretu p. Ministra Spraw Wewn. z dnia 11. stycznia 1926 r. l. dzien. S. Z. 53 w dniu 28. kwietnia 1926 r.

W sprawie przegminowania obszaru dworskiego Powałki wraz z folwarkiem Kłodawa i Grunsberg obecny stan rzeczy przedstawia się następująco: Uchwałami Wydziału Powiatowego z dnia 11. sierpnia 1926 r. wzgl. 6. grudnia 1926 r. postanowiono na podstawie § 2 pkt. 4. ordynacji wiejskiej wyłączenie folwarków Grunsberg i Kłodawa z obwodu obszaru dworskiego Powałki i przydzielenie terytorjum folwarku Grunsberg do gminy wiejskiej Krojanty, zaś terytorjum folwarku Kłodawa do gminy wiejskiej Kłodawa. Pozostała wtenczas jeszcze do załatwienia kwestja zniesienia obszaru dworskiego Powałki — po wyłączeniu z jego obwodu folwarków Grunsberg i Kłodawa — i przydzielenie jego terytorjum do gminy wiejskiej Kłodawa, co nastąpiło rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1. kwietnia 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35 poz. 308).

Pierwotny projekt stworzenia z obszaru dworskiego Pawłówko wraz z folwarkiem Lipieniec samodzielnej gminy wiejskiej po myśli uchwały Wydziału Powiatowego z dnia 5. lutego 1925 r. upadł, ponieważ Wojewódzki Sąd Administracyjny w Toruniu, na skutek wniesionego przez właściciela folwarku Lipieniec p. Jana Główczewskiego zażalenia przeciw cytowanej uchwale Wydziału Powiatowego, uchylił uchwałą swą z dnia 28. kwietnia 1926 r. uchwałę Wydziału Powiatowego. Na skutek ponownej prośby mieszkańców (osadników) obszaru dworskiego Pawłówko o stworzenie z obszaru dworskiego Pawłówko samodzielnej gminy wiejskiej tej samej nazwy, powstał nowy projekt przegminowania. Mianowicie Wydział Powiatowy uchwałą z dnia 25. maja 1927 r. postanowił na podstawie § 2 punkt 3 ordynacji gmin wiejskich znieść rozkolonizowany obszar dworski Pawłówko i stworzyć z jego terytorjum:

a) z folwarku Lipieniec obszaru ca. 320 ha, stanowiącego własność p. Jana Główczewskiego z Lipieńca, a będącego częścią składową obszaru dw. Pawłówko, samodzielny obszar dworski,

b) z reszty terytorjum obszaru dworskiego Pawłówko obszaru ca. 337 ha samodzielną gminę wiejską pod nazwą Pawłówko.

Na usankcjonowanie tego projektu jest potrzebna decyzja Rady Ministrów, która jednakże dotychczas nie zapadła.

Również na skutek wniosku Okręgowego Urzędu Ziemskiego, Wydział Powiatowy uchwałą z dnia 8. kwietnia 1927 r. postanowił na podstawie § 2 punkt 3 ordynacji gmin wiejskich, znieść rozkolonizowany obszar dworski Pawłowo i stworzyć z jego terytorjum samodzielną gminę wiejską tej samej nazwy. W sprawie tej oczekuje się również decyzji Rady Ministrów.

Na wniosek mieszkańców gminy Miedzno o złączenie gminy wiejskiej Miedzno z gminą wiejską Odry, wdrożono ustawą przewidziane postępowanie wstępne, które jednakże w obecnym stadjum nie daje jeszcze poglądu w jaki sposób sprawa ta ewentl. zostanie załatwiona.

W drodze spornego postępowania administracyjnego upadł wniosek mieszkańców miejscowości Brzozowo i Pupkowo, należących do gminy Brzeźno o wyłączenie tych miejscowości z obwodu gminy Brzeźno i stworzenie z nich samodzielnej gminy wiejskiej.

Przeprowadzone w roku 1926 wybory do Rad gminnych, wykazały, że 68 gmin powiatu chojnickiego ma rady gminne, zaś 19 gmin zgromadzenia gminne.

W roku 1926 przeprowadzono szczegółową lustrację administracyjną urzędów sołeckich oraz kas gminnych w tych tylko gminach, gdzie przy wyborach do Zarządu gminnego zaszły zmiany, na stanowisku sołtysa. Wynik tych lustracyj zanotować można naogół jako zadawalający. Sprawność administracji w biurach sołeckich doznała w stosunku do lat poprzednich znacznego polepszenia. Natomiast stosunkowo wiele do życzenia pozostawia jeszcze rachunkowość i kasowość gminna, który to dział administracji gminnej został nareszcie uregulowany rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu z dnia 28. marca 1927 r. o kasowości i rachunkowości związków komunalnych (Dz. U. Rz. P. Nr. 38, poz, 345), albowiem zarządy poszczególnych gmin prowadziły dotychczas księgowość kas gminnych — według własnego ich uznania, co oczywiście wobec obecnego rozgraniczonego systemu podatkowego w wielu wypadkach nie przedstawiało należycie przejrzystego materjału rachunkowego. Po wejściu w życie wyżej cytowanego rozporządzenia dział kasowo rachunkowej komunalnej administracji skarbowej nie może być obecnie prowadzony dowolnie, lecz powinien opierać się na wyżej podanych przepisach, ustalających zasady formalnego porządku załatwienia czynności kasowych i rachunkowych, tudzież zasady sporządzania rocznych sprawozdań rachunkowych. Rozporządzenie to zawiera jednolite przepisy dla wszystkich związków komunalnych. Jednolitość tego rodzaju przepisów jest uzasadniona z wielu względów, a przedewszystkiem ułatwia nadzor, kierownictwo i kontrolę nad całokształtem czynności kasowo-rachunkowych. Gminy wiejskie powiatu chojnickiego nie rozporządzają takim personelem, któryby mógł ewentl. opracować dla nich instrukcję kasowo-rachunkową. Pozatem gminy te nie będą mogły same odrazu zastosować omawianej instrukcji w praktyce, albowiem nie mają one żadnego wykwalifikowanego i przygotowanego personelu. Zatem Wydział Powiatowy opracuje projekt jednolitej instrukcji kasowo-rachunkowej dla gmin wiejskich powiatu chojnickiego i do tego jednolitych wzorów do ksiąg kasowych i prześle projekt ten gminom do uchwalenia. Po uchwaleniu instrukcji Kasowo-rachunkowej przez odnośne Rady wzgl. Zgromadzenia gminne i po zatwierdzeniu ich przez Wydział Powiatowy zamierza Wydział Powiatowy wydelegować z początkiem roku 1928 jednego urzędnika, obeznanego dokładnie z instrukcją rachunkową, do wszystkich gmin wiejskich, w celu zaprowadzenia im ksiąg kasowych według wymagań odnośnej instrukcji i pouczenia odnośnych członków zarządu ich o dalszem należytem prowadzeniu, aby nareszcie postawić dział kasowo-rachunkowy w tych gminach na należytym poziomie.

W związku z ustawą z dnia 2. sierpnia 1926 r. zmieniającą i uzupełniającą Konstytucję Rzeczypospolitek Polskiej (Dz. U. R. R. Nr. 78, poz. 422) zmieniony został dotychczasowy okres budżetowy w budżecie Państwa, a to w ten sposób, iż data rozpoczęcia tego okresu przesunięta została z dnia 1. stycznia na dzień 1. kwietnia. Wskutek tego państwowy preliminarz budżetowy na obecny okres budżetowy obejmnje czas od 1. kwietnia 1927 r. do 31. marca 1928 r. Ponieważ w myśl postanowień art. 70 ustawy z dnia 11. sierpnia 1923 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 94 poz. 747) oraz stosownie do przepisu ustępu trzeciego § 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28. czerwca 1926 r. (Dz. U. R. P. N. 75 poz. 433) budżety związków komunalnych powinny być pod względem okresu obrachunkowego dostosowane do budżetu Państwa, przeto i budżety gmin wiejskich na rok budżetowy 1927/28 obejmują czas od 1. kwietnia 1927 r. do 31. marca 1928 r. Stosownie do tego uległy budżety gmin wiejskich pod względem formalnym zasadniczemu przeobrażeniu przez zmienienie okresu obrachunkowego i wprowadzenie na podstawie rozporządzenia p. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28. czerwca 1926 r. Dz. U. R. P. Nr. 75 poz. 452) systematycznego i jednolicie w wydatkach i dochodach przeprowadzonego podziału

według poszczególnych zakresów działania. System ten — możliwie najbardziej zbliżony do systemu budżetu państwowego — daje jasny pogląd na działalność gmin wiejskich i wysokość świadczeń finansowych na poszczególne cele i uwypukla stosunek dochodów do wydatków każdego działu.

Z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 11. sierpnia 1923 r. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr. 94) poz 747) uległy finanse tutejszych (jednowioskowych) gmin wiejskich całkowitemu przeobrażeniu. Mianowicie dowolne dotychczas uchwalanie przez gminy wiejskie koniecznej wysokości podatków gminnych, ewtl. za zatwierdzeniem władzy nadzorczej, zastąpione zostało ściśle określonemi granicami, do jakich gminy z poszczególnych rodzajów podatków wzgl. dodatków do podatków państwowych mogą korzystać. Już w pierwszym roku okazały się te przyznane źródła podatkowe zbyt szczupłemi, w szczególności w gminach, które nie miały żadnych dochodów prawno prywatnych. Ten stan rzeczy pogorszył się jeszcze od czasu pozbawienia gmin wiejskich od roku 1924 — 4/10 dodatków do państwowego podatku dochodowego. Odtąd głównemi źródłami podatkowemi gmin wiejskich pozostało 40 % dodatków do podatku gruntowogo i podatek od lokali. Oczywiście przy tych źródłach dochodowych nie mogło być mowy o racjonalnej gospodarce gminnej. Poza wyjątkowemi gminami, które przypadkowo otrzymały większe udziały w opłatach od umów o przeniesienie własności nieruchomości, mogły gminy pokrywać z tych dochodów podatkowych z reguły tylko najkonieczniejsze wydatki administracyjne. Był to stan z roku 1925, kiedy to gminy wiejskie nie miały jeszcze obowiązku utrzymania szkół powszechnych. Z początkiem roku 1926, kiedy gminy wiejskie stosownie do ustawy z dnia 25. listopada 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 126, poz. 898) objęły obowiązek utrzymywania szkół powszechnych, znalazła się większa część gmin w położeniu wprost katastrofalnem, a to wobec tego, że z chwilą objęcia tych ciężarów przez gminy nie powiększono zupełnie źródeł podatkowych, lecz przeciwnie, już uprzednio od sierpnia 1926 r. zniesiono w gminach wiejskich podatek od lokali, jedno z głównych źródeł podatkowych. Mieszkańcy gmin z własnej woli dopłacają do budżetów gminnych w rozmaitych formach. Oddają np. gminie udziały osobiste z czynszów za polowanie na wspólnym obszarze polowania, dają ubogim gminnym żywność w naturze, składają dobrowolne podatki dla zrównoważenia budżetu gminnego i na specjalne cele np. drogowe. Mimo to powiat dla wyrównania niedoboru budżetów gminnych miałby pokrywać jeszcze ze swych funduszów przeszło 50% ogólnych zwyczajnych wydatków gminnych. Na tem jednak nie koniec. Jednem z najważniejszych, a bardzo kosztownych zadań gmin wiejskich jest niewątpliwie budowa i utrzymanie dróg gminnych. Wskutek zastoju prac w czasie wojny światowej, drogi gminne zostały bardzo zniszczone. Obecnie zatem należałoby przeprowadzić gruntowne reparacje tych dróg i wziąć pod uwagę także budowę nowych dróg umocnionych. Przy obecnym stanie finansów nie można nawet myśleć o podjęciu tych prac, gdyż żadna z gmin nie ma na te cele funduszów. Wobec tak niewystarczających źródeł podatkowych miały tutejsze gminy wiejskiej prawo ocsekiwać wprowadzenia podatku wyrównawczego, jaki przyznano gminom wiejskim b. zaboru rosyjskiego ustawą z. dnia 1. marca 1927 r. (Dz. U. Rz. P. Nr. 27 poz. 208). To się nie stało, Sejm nie uchwalił uzasadnionego wniosku — niewiadomo dlaczego.

Zatem Wydział Powiatowy uznaje nagłość powiększenia gminnych źródeł podatkowych, proponuje przywrócenie podatku od lokali oraz rozciągnięcie gminnego podatku wyrównawczego na b. zabór pruski.

Drugostronnie podaje się wykaz miejscowości powiatu chojnickiego należących do poszczególnych gmin miejskich, wiejskich i obszarów dworskich z uwzględnieniem statystyki ludności.

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Chojnice	Chojnice Chojnaty Grunowo Karolewo Nr. 1 Karolewo Nr. 2 Osady Topole Nr. 1 Topole Nr. 2 Topole Nr. 3 Tunkiel Wolność Nr. 1 Wolność Nr. 2 Władysławek Zamieście, Zacisze	10 697	10 475	215	7	8596	80,37
2	Czersk	Czersk	6301	6238	52	11	6088	96,63
3	Bąk	Bąk	167	161	6	—	160	95,81
4	Bądźmierowice	Bądźmierowice	845	845	—	—	845	100
5	Bielawy	Bielawy Kwieki	250	250	—	—	250	100
6	Borowymłyn	Borowymłyn Rosocha Stary Most Upiłka Wierzchocina Wieczywno	1.437	1.437	—	—	1363	94,85
7	Borsk	Borsk Jeziorno	176	176		—	176	100
8	Borzyszkowy	Borzyszkowy Brzósk Głodowo Skryte	417	417	—	—	417	100

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
2055	19,21	39	0,36	7	0,06	Chojnice	Chojnice	Chojnice
195	3,09	7	0,11	11	0,17	Czersk	Czersk	Czersk
7	4,19	—	—	—	—	Karsin	Karsin	Karsin
—	—	—	—	—	—	Łąg	Łąg	Łąg
—	—	—	—	—	—	Gutowiec	Cis	Czersk
71	4,92	3	0.21	—	—	Borowymłyn	Borowymłyn	Brzeźno
—	—	—	—	—	—	Borsk	Wiele	Wiele
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Borzyszkowy	Lipienice

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
9	Brusy	Brusy	2780	2776	1	3	2741	98,60
10	Brzeźno	Brzeźno Biała Brzozowo Brzeziński Młyn Brzezinek Janowo Knak Kaczewo Pupkowo	1224	1187	37	—	1173	95,85
11	Ciechocin	Ciechocin	497	497	—	—	146	29,38
12	Charzykowy	Charzykowy Funka	387	371	16	—	159	41,09
13	Małe Chełmy	Antoniewo Bagienka Blachowo Małe Chełmy Dąbrówka Mościska	560	560	—	—	560	100
14	Chojniczki	Chojniczki Zygmuntówka	318	311	7	—	191	60,06
15	Czapiewice	Czapiewice	395	394	1	—	394	99,75
16	Czarniż	Czarniż Olszyny	442	442	—	—	442	100
17	Czarnowo	Czarnowo	358	358	—	—	358	100
18	Czyczkowy	Czyczkowy	1000	1000	—	—	1000	100
19	Doręgowice	Doręgowice Kamionka	280	268	12	—	100	35,71
20	Giełdon	Giełdon Okręglik Trzemeszno	174	174	—	—	172	98,85

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
26	0,94	10	0,35	3	0,11	Brusy	Brusy	Brusy
51	4.17	—	—	—	—	Brzeźno	Brzeźno	Brzeźno
351	70,62	—	—	—	—	Ostrowite	Sławęcin	Ostrowite
228	58,91	—	—	—	—	Chojnice	Chojniczki	Chojnice
—	—	—	—	—	—	Małe Chełmy	Wielkie Chełmy	Brusy
127	39,94	—	—	—	—	Chojnice	Chojniczki	Chojnice
1	0,25	—	—	—	—	Brusy	Brusy	Brusy
—	—	—	—	—	—	Męcikał	Żabno	Brusy
—	—	—	—	—	—	Brusy	Brusy	Brusy
—	—	—	—	—	—	Brusy	Brusy	Brusy
180	64,29	—	—	—	—	Ogorzeliny	Zamarte	Doręgowice
2	1,15	—	—	—	—	Męcikał	Żabno	Brusy

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
21	Gliśno	Gliśno	305	305	—	—	304	99,67
22	Małe Gliśno	Dąbrówka M. Gliśno	255	255	—	—	255	100
23	Główczewice	Główczewice	314	314	—	—	314	100
24	Gockowice	Gockowice	172	160	12	—	84	48,84
25	Gotelp	Gotelp Nowe-Prusy Przyjaźnia Pustki	886	886	—	—	866	97,74
26	Granowo	Granowo	320	313	7	—	95	29,69
27	Górki	Górki Kliczkowy Smolewo	541	541	—	—	541	100
28	Hangowice	Hangowice	321	313	7	1	160	49,85
29	Huta	Broda Chłopowo Huta Rudziny	533	533	—	—	518	97,19
30	Jerzmionki	Jerzmionki	153	151	2	—	50	32,68
31	Karsin	Dębowiec Karsin Mniszek Popiagóra	1929	1926	—	3	1923	99,69
32	Kiełpin	Binduga Kiełpin Nowa Karczma	294	293	1	—	284	96,60

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państwowej
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
1	0,33	—	—	—	—	Lipienice	Borzyszkowy	Lipienice
—	—	—	—	—	—	Brusy	Kosobudy	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Lubnia	Leśno	Lubnie
88	51,16	—	—	—	—	Silno	Sternowo	Ostrowite
20	2,26	—	—	—	—	Gotelp	Łąg	Czersk
225	70,31	—	—	—	—	Silno	Pawłowo	Ostrowite
—	—	—	—	—	—	Borsk Wiele Karsin	Wiele	Wiele
160	49,84	—	—	1	0,31	Chojnice	Ogorzeliny	Chojnice
15	2,81	—	—	—	—	Kosobudy	Kosobudy	Karsin
103	67,32	—	—	—	—	Ogorzeliny	Zamarte	Doręgowice
1	00,05	2	00,10	3	00,16	Karsin	Karsin	Karsin
10	3,40	—	—	—	—	Zielona Chocina	Żychce	Konarzyny

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
33	Kiedrowice	Kiedrowice	380	380	—	—	380	100
34	Klaskawa	Klaskawa Mosna Struga	519	519	—	—	518	99,81
35	Klonia	Klonia Klon	125	125	—	—	125	100
36	Kłodawa	Kłodawa Kłódawka	154	150	4	—	83	53,90
37	Konarzyny	Konarzyny Niepszczołąg Zielona Huta	638	625	13	—	503	78,84
38	Konarzynki	Konarzynki Kokoszka	124	124	—	—	124	100
39	Kosobudy	Kosobudy Kinice	1230	1230	—	—	1213	98,62
40	Krojanty	Krojanty	163	163	—	—	141	86,50
41	Kruszyny	Fiszewo Głuche Kramarska Kruszyny Odnoga	88	88	—	—	88	100
42	Kurcze	Bagna Kurcze Szynwałd	448	448	—	—	442	98,66
43	Łąg	Bukowagóra Kęsza Lipki Łąg Łąskie-Parcele Szałamaje Szyszkowiec Wędoły Złemięso Stare Prusy	2209	2207	—	2	2193	99,27

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państwowej
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Lipienice	Lipienice
1	0,19	—	—	—	—	Czersk	Szynwałd	Łąg
—	—	—	—	—	—	Rytel	Żabno	Rytel
71	46,10	—	—	—	—	Chojnice	Krojanty	Chojnice
135	21,16	—	—	—	—	Konarzyny	Konarzyny	Konarzyny
—	—	—	—	—	—	Konarzyny Swornegacie	Konarzyny	Konarzyny
17	1,38	—	—	—	—	Kosobudy	Kosobudy	Brusy
22	13,50	—	—	—	—	Chojnice	Krojanty	Chojnice
—	—	—	—	—	—	Przymuszewo	Leśno	Lubnia
6	1,34	—	—	—	—	Czersk	Szynwałd	Czersk
7	0,32	2	0,09	—	—	Łąg	Łąg	Łąg

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
44	Łąkie	Łąkie Łąki-Młyn	704	704	—	—	700	99,43
45	Legbąd	Fojutowo Lasek Legbąd	874	874	—	—	874	100
46	Lędy	Lędy	151	151	—	—	151	100
47	Lichnowy	Lichnowy	820	812	8	—	176	21,46
48	Lipienice	Lipienice Smołdziny	529	528	—	1	528	99,81
49	Łosiny	Jaty Łosiny	246	246	—	—	246	100
50	Łubna	Budziska Kamionka Łubna	642	636	6	—	615	95,79
51	Lubnie	Lubnie Lamk Popowka	679	679	—	—	677	99,70
52	Luboń	Luboń Hamer Rudnik Stoltmany	256	256	—	—	256	100
53	Malachin	Malachin	779	770	9	—	618	79,33
54	Męcikał	Ciernica (kolonja) Dąbrówka (kolonja) Kosobudno Męcikał Parowa Pokrzywno Struga Turowiec	523	523	—	—	515	98,47

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państwowej
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
4	0,57	—	—	—	—	Brzeżno	Brzeżno	Brzeżno
—	—	—	—	—	—	Legbąd	Szynwałd	Czersk
—	—	—	—	—	—	Przymuszewo	Leśno	Lubnie
644	78,54	—	—	—	—	Lichnowy	Pawłowo	Ostrowite
—	—	—	—	1	00,19	Lipienice	Lipienice	Lipienice
—	—	—	—	—	—	Legbąd	Cis	Czersk
27	4,21	—	—	—	—	Czersk	Mokre	Czersk
—	—	2	0,30	—	—	Lubnie	Leśno	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Lipienice	Lipienice
161	20,67	—	—	—	—	Czersk	Mokre	Czersk
8	1,53	—	—	—	—	Męcikał	Żabno	Brusy

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
55	Miedzno	Miedzno	112	112	—	—	112	100
56	Mielno	Karpno Mielno Mogiel Modziel Mielonko Parszczenica	690	690	—	—	673	97,53
57	Mokre	Mokre Mokre Rówki Nowa Juncza (leśn.)	329	312	17	—	212	64,44
58	Moszczenica	Moszczenica	234	231	3	—	158	67,52
59	Niwy	Niwy	170	161	9	—	90	52,94
60	Nowacerkiew	Nowacerkiew	529	522	7	—	300	56,71
61	Nowawieś	Nowawieś	98	98	—	—	26	26,53
62	Nowydwór	Nowydwór	183	183	—	—	173	94,54
63	Odry	Odry Odry-Miedzno	482	467	15	—	350	72,62
64	Ogorzeliny	Melanowo Melanówko Ogorzeliny	890	873	17	—	530	59,55
65	Orlik	Orlik	272	272	—	—	272	100
66	Osowo	Białebłóto Osowo Popia Góra Zamość	1235	1235	—	—	1235	100
67	Ostrowite	Ostrowite Ostrowite (dolne)	342	342	—	—	342	100

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
—	—	—	—	—	—	Karsin	Karsin	Karsin
17	2,47	—	—	—	—	Zielona Chocina	Zielona Chocina	Zielona Chocina
117	35,56	—	—	—	—	Mokre	Mokre	Czersk
76	32,48	—	—	—	—	Ogorzeliny	Zamarte	Doręgowice
80	47,06	—	—	—	—	Kamień	Zamarte	Doręgowice
229	43,29	—	—	—	—	Nowacerkiew	Sternowo	Rytel
72	73,47	—	—	—	—	Kamień	Zamarte	Doręgowice
10	5,46	—	—	—	—	Ogorzeliny	Ogorzeliny	Doręgowice
132	27,38	—	—	—	—	Gotelp	Mokre	Karsin
358	40,22	2	0,23	—	—	Ogorzeliny	Ogorzeliny	Doręgowice
—	—	—	—	—	—	Lubnie	Leśno	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Karsin	Karsin	Karsin
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Borzyszkowy	Lipienice

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
68	Ostrowite	Ostrowite	853	816	36	1	216	25,32
69	Osusznica	Małe Osowo Osusznica Osusznica-Nowa Owsne Ostrowy Osusznica nadleśn. Rucewo W. Osowo	248	248	—	—	248	100
70	Prądzona	Prądzona Prądziński Młyn	445	445	—	—	418	93,93
71	Prądzonka	Prądzonka	157	157	—	—	157	100
72	Przytarnia	Przytarnia	379	379	—	—	379	100
73	Rytel	Jeziorki Osada Konigort Kaliska Rytel Rytel wybud. Wędóły Zarzecze	1319	1319	—	—	1302	98,71
74	Rolbik	Milachowo Rolbik	161	161	—	—	161	100
75	Silno	Silno	601	576	25	—	220	36,61
76	Skoszewo	Blachowo Skoszewo Skoszewko	171	171	—	—	168	98,25
77	Sławęcin	Sławęcin	799	763	36	—	132	16,52
78	Stara Juńcza	Stara Juńcza	158	157	1	—	14	8,86
79	Swornegacie	Płęsno Swornegacie M. Swornegacie Zanie Zbrzyca	1276	1274	2	—	1263	98,96

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
636	74,56	—	—	1	0,12	Ostrowite	Silno	Ostrowite
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Borowy Młyn	Lipienice
27	6,07	—	—	—	—	Lipienice	Lipienice	Lipienice
—	—	—	—	—	—	Zapceń	Lipienice	Lipienice
—	—	—	-	—	—	Wiele	Wiele	Wiele
17	1,29	—	—	—	—	Rytel	Rytel	Rytel
—	—	—	—	—	—	Małe Chełmy	Wielkie Chełmy	Swornegacie
381	63,39	—	—	—	—	Silno	Silno	Ostrowite
3	1,75	—	—	—	—	Przymuszewo	Leśno	Lubnie
667	83,48	—	—	—	—	Sławęcin	Sławęcin	Ostrowite
144	91,14	—	—	—	—	Czersk	Mokre	Czersk
10	0,78	3	0,24	—	—	Swornegacie	W. Chełmy	Swornegacie

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków ilość	Polaków %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
80	Sternowo	Jakubowo Lotyn Niecponia Sternowo	395	395	—	—	308	77,97
81	Wiele	Białagóra Jeżewo Piątkowo Wiele	1285	1285	—	—	1285	100
82	Windorp	Babiałata Gapowo Odnoga Peplin Parzyn Windorp	170	170	—	—	170	100
83	Wdzydze-Tucholskie	Barłogi Czyste Lipa Wdzydze-Tucholskie	301	301	—	—	301	100
84	Wojsk	Bębek Borsk Kozy Mlemlewo Pieck Skryte Wojsk	307	307	—	—	307	100
85	Wysoka-Zaborska	Wysoka-Zaborska	130	130	—	—	130	100
86	Zapceń	Kłonieczniса Sątoczno Zapceń Zielonka	263	263	—	—	263	100
87	Zalesie	Zalesie	532	532	—	—	532	100

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państwowej
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
87	22,03	—	—	—	—	Nowacerkiew	Sternowo	Rytel
—	—	—	—	—	—	Wiele	Wiele	Wiele
—	—	—	—	—	—	Przymuszewo	Leśno	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Borsk	Wiele	Wiele
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Borzyszkowy	Lipienice
—	—	—	—	—	—	Lubnie	Leśno	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Lipienice	Lipienice
—	—	—	—	—	—	Brusy	Leśno	Lubnie

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
88	Zapędowo	Gartki Lutom Lutomski Most Lutomski Młyn Lutom leśn. Zapędowo	549	522	27	—	522	97,08
89	Zielona Chocina	Dzięgiel Nierostowo Zielona-Chocina Zielona	93	93	—	—	91	97,85
90	Bachorze	Bachorze Drzewicz Dębowa-Góra leśn. Funka leśn. Józefowo osada wyb. Klosnowo nadl. Kłodawa leśn. Piła osada młyn Powałki dworzec Powałki leśn.	245	245	—	—	242	98,78
91	Blumfeld	Blumfeld	96	96	-	—	78	81,25
92	Chociński-Młyn	Borne leśn. Chociński Młyn Kopernica (część) wyb. Sztyporc Żychce leśn. Zielona-Cho ina (część) wyb.	85	85	—	—	85	100
93	Ciecholewy	Babilon leśn. Ciecholewy	180	180	—	—	170	94,44
94	Cisewie	Cisewie	121	121	—	—	91	75,21
95	Wielkie-Chełmy	W. Chełmy W. Chełmy wieś Krównia wyb. Płęsno osada Płęsno wyb. Płęsno wyb.	181	181	—	—	181	100

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
27	2,92	—	—	—	—	Rytel	Rytel	Rytel
2	2,15	—	—	—	—	Zielona-Chocina	Zielona-Chocina	Zielona-Chocina
3	122	—	—	—	—	Chojnice	Chojniczki	Chojnice
18	18,75	—	—	—	—	Kamień	Zamarte	Doręgowice
—	—	—	—	—	—	Konarzyny	Konarzyny	Konarzyny
10	5,56	—	—	—	—	Konarzyny	Konarzyny	Konarzyny
30	24,79	—	—	—	—	Karsin	Karsin	Karsin
		—	—	—	—	Brusy Swornegacie Brusy	W. Chełmy	Brusy

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
96	Cołdanki	Cołdanki	117	117	—	—	117	100
97	Czernica	Czernica Dąbrowa leśn. Lubnia „ Olszyny „ Ostrowy „ Płęcno „ Rytel „ Spirwa „	124	124	—	—	124	100
98	Cis	Cis Czersk leśn. Gutowiec Juńcza leśn. Krzyż Kłodnia Listewka Łukowo leśn. Malechin „ Odry „ Odry Wojtale Szyndorf Sienica Stodółki	1189	1188	—	1	1181	99,33
99	Dąbrowa	Dąbrowa	193	193	—	—	170	88,08
100	Jarcewo	Czartołomie Jarcewo	353	353	—	—	227	64,31
101	Jeziorki	Budki Jeziorki Jasnowo Kruszka Młynki	258	258	—	—	249	96,51
102	Kamionka	Kamionka	20	20	1	—	17	80,95
103	Kaszuba	Kaszuba	141	140	—	1	140	99,29
104	Kiedrowice	Bukówki Kiedrowice Modrzejewo leśn. Osusznica nadl. Parszczenica Śluza	115	115	—	—	115	100

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
		—	—	—	—	Ogorzeliny	Ogorzeliny	Doręgowice
		—	—	—	—	Męcikał	Żabno	Brusy
7	0,59	—	—	1	0,08	Gutowiec	Cis	Czersk
23	11,92	—	—	—	—	Wiele	Wiele	Karsin
126	35,69	—	—	—	—	Chojnice	Chojniczki	Chojnice
9	3,49	—	—	—	—	Nowacerkiew	Sternowo	Rytel
4	19,05	—	—	—	—	Ogorzeliny	Zamarte	Doręgowice
—	—	—	—	1	0,71	Lubnie	Leśno	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Lipienice	Lipienice	Lipienice

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje, leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpańfstwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
105	Konarzynki	Konarzynki	132	132	—	—	112	84,85
106	Krojanty	Krojanty	213	213	—	—	183	85,92
107	Laska	Asmus Laska nadl. Młynek Nowa Laska Piecki Wielno Warsin	189	189	—	—	189	100
108	Leśno	Leśno Przymuszewo	417	417	—	—	412	98,80
109	Lutom	Lutom	6	6	—	—	6	100
110	Łukomie	Kopernica Łukomie Rocoły	123	123	—	—	123	100
111	Nieżorawa	Nieżorawa	Zobacz pod Cis No. 98					
112	Nowacerkiew	Nowacerkiew	90	90	—	—	88	97,78
113	Objezierze	Białe Błoto Objezierze	124	124	—	—	121	97,58
114	Pawłowo	Pawłowo	526	517	9	—	513	97,53
115	Pawłówko	Lipieniec Pawłówko	324	324	—	—	306	94,44
116	Podrąbiona	Czyste Janiny Podrąbiona Smolewo	146	146	—	—	146	100
117	Powałki	Alma wybud. Bagna Glabus Klapkowy Powałki	285	285	—	—	285	100

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państwowej
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
20	15,15	—	—	—	—	Konarzyny	Konarzyny	Konarzyny
30	14,08	—	—	—	—	Chojnice	Krojanty	Chojnice
—	—	—	—	—	—	M. Chełmy	Wielkie Chełmy	Swornegacie
5	1,20	—	—	—	—	Lubnie	Leśno	Lubnie
—	—	—	—	—	—	Rytel	Rytel	Rytel
—	—	—	—	—	—	Chojnice	Konarzyny	Konarzyny
—	—	—	—	—	—	Czersk	Cis	Czersk
2	2,22	—	—	—	—	Nowacerkiew	Sternowo	Rytel
3	2,42	—	—	—	—	Silno	Sternowo	Ostrowite
9	1,71	4	0,76	—	—	Nowacerkiew	Pawłowo	Ostrowite
18	5,56	—	—	—	—	Chojnice	Pawłowo	Ostrowite
—	—	—	—	—	—	Borsk	Wiele	Wiele
—	—	—	—	—	—	Chojnice	Krojanty	Chojnice

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpaństwowych i asylantów	Polaków ilość	Polaków %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
118	Przymuszewo	Belford Kulinowo Laska leśn. Laska wieś Lisewo Polaczek Parzyn Śluza leśn. Przymuszewo Widno leśn. Wawrzynowo Zielonka	184	184	—	—	184	100
119	Racławki	Racławki	166	163	3	—	131	78,92
120	Rytel	Czerska Struga Jakubowo leśn. Klon Konigortek Kosowaniwa leśn. Lutom leśn. Rytel Rytel dworzec Spierwnik Suszek leśn. Zastawy	322	322	—	—	322	100
121	Szenfeld	Szenfeld	344	341	3	—	245	71,22
122	Twarożnica	Konewka Łukowo Ostrowite Twarożnica Twarożnica leśn. Twarożnica podleśn. Ustronie leśn.	457	457	—	—	457	100
123	Uboga	Uboga	17	17	—	—	17	100
124	Zamarte	Jakubowo Paulinowo Zamarte	273	262	11	—	216	79,12

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państwowej
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
—	—	—	—	—	—	M. Chełmy	W. Chełmy	Lubnie Swornegacie Lubnie Swornegacie Lubnie Swornegacie Lubnie
35	21,08	—	—	—	—	Silno	Pawłowo	Ostrowite
—	—	—	—	—	—	Rytel	Rytel	Rytel
99	28,78	—	—	—	—	Chojnice	Zamarte	Doręgowice
—	—	—	—	—	—	Czersk	Szynwałd Cis Szynwałd Cis Szynwałd	Czersk
—	—	—	—	—	—	Rytel	Rytel	Rytel
57	20,88	—	—	—	—	Ogorzeliny	Zamarte	Doręgowice

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Do gminy lub obsz. dw. należące miejscowości, kolonje leśn. i wybudowania	Ogólna ilość mieszkańców	Obywateli polskich	Obyw. nie polskich o określonej przynależności państw. stale zamieszk. w gminie	Bezpańistwowych i asylantów	Polaków	
							ilość	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
125	Zbeniny	Zbeniny	113	113	—	—	113	100
126	Żabno	Żabno	102	102	—	—	102	100
127	Żukowo	Brda Żukowo	111	111	-	—	103	92,79
128	Żychce	Chocina szlach. Jonki Kępina Kępinka Popielewo Rowista Żychce	636	636	—	—	594	93,40

Niemców		Żydów		Innych narodowości		Poczta	Obwód miejski wzgl. wójtowski	Obwód policji państw.
ilość	%	ilość	%	ilość	%			
10		11		12		13	14	15
—	—	—	—	—	—	Chojnice	Krojanty	Chojnice
—	—	—	—	—	—	Brusy	Żabno	Brusy
8	7,21	—	—	—	—	Rytel	Rytel	Rytel
42	6,60	—	—	—	—	Konarzyny	Żychce	Konarzyny

Administracja obwodów wójtowskich.

Obwody wójtowskie pozostały w dotychczasowych granicach niezmienione z wyjątkiem obwodu wójtowskiego Żabno i Rytel, a mianowicie rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 7. października 1927 r. wyłączono z obwodu wójtowskiego Żabno gminę wiejską Klonia i włączono ją do obwodu wójtowskiego Rytel. Natomiast zaszło w czasie od 1. stycznia 1926 r. do 31. grudnia 1927 r. kilka zmian na stanowiskach wójtów wzgl. ich zastępców, które wykazuje poniższy wykaz

W roku 1927 przeprowadził Starosta osobiście na skutek zarządzenia pana Wojewody Pomorskiego z dnia 21. września 1927 r. l. dzien. IV E 2. gen. Nr. 7397/27 lustrację wszystkich urzędów wójtowskich powiatu chojnickiego. Naogół stwierdzić było można znaczną poprawę w administracji urzędów wójtowskich. P. P. Wójtowie w przeważnej części założyli już wszelkie akta i rejestry, przepisane okólnikiem tutejszym z dnia 25. sierpnia 1927 r. l. dzien.Ia 3921/27 W. P., a niektórzy wprost wzorowo urządzili swe biura wójtowskie, co niewątpliwie przyczyni się w znacznej mierze do ulepszenia administracji, Kilka natomiast urzędów wójtowskich pozostawia jeszcze wiele do życzenia, lecz spodziewać się należy, że — po wydaniu na skutek wyniku lustracji stosownych zarządzeń — i w tych urzędach usunięte zostaną w jak najkrótszym czasie braki i usterki.

Podział powiatu chojnickiego na obwody wójtowskie przedstawia się jak następuje:

l. p.	Obwód wójtowski	Należące do obwodu gminy i obsz. dworskie	Liczba mieszkańców	Obszar w ha.	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania wójta	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania zastępcy
1	Borzyszkowy	Borzyszkowy	417	1214,71.98	Józef Słomiński	niema
		Gliśno W.	305	1133,43,47	W Gliśno	
		Ostrowite	342	1156.31,00		
		Wojsk	307	1500,10.84		
2	Borowy Młyn	Borowy Młyn	1437	3405,34,19	Józef Ros	Teodor Adamczyk
		Osusznica	248	1365,82,26	Rosocha	Borowy Młyn
3	Brzeżno	Brzeżno	1224	2025.80,42	Augustyn	niema
		Łąkie	704	2677,97,06	Kiedrowski	
					Brzeżno	
4	Brusy	Brusy	2780	1899,72,84	Stefan	Władysław Hołoga
		Czyczkowy	1000	1326,58.67	Januszewski	Brusy
		Czapiewice	395	796,56,76	Brusy	
		Czarnowo	358	654,32,24		
5	Cis	Bielawy	250	636,83,78	Jan Stopa	niema
		Łosiny	246	845,52.80	Krzyż	
		Cis	1189	7119,98,00		
		Nieżurawa	1189	509,59,80		
		Twarożnica (Łukowo)	457	2759,86,41		
6	Chojniczki	Charzykowy	387	2010,53,83	Aleksander	niema
		Chojniczki	318	963,00,79	Jezierski	
		Bachorze	245	7042,08,88	Klosnowo	
		Jarcewo	353	1330,07,55		
7	Wielkie Chełmy	Chełmy Małe	560	1446,88,69	Augustyn	niema
		Rolbik	161	758,95,35	Gierszewski	
		Swornegacie	1276	3922,34,14	Swornegacie	
		Chełmy W.	181	113[illegible],3[illegible],87		
		Laska	189	6099,81,52		
		Przymuszewo	184	4263,37,81		
8	Konarzyny	Konarzyny	638	611,6[illegible],73	Tadeusz	Stanisław
		Konarzynki	124	458,70,33	Lerchenfeld	Dąbrowski
		Ciecholewy	180	288,07,56	Żychce	Żychce
		Chociński Młyn	85	3[illegible]99,36,98		
		Konarzynki	132	352,83,19		
		Łukomie	123			
9	Krojanty	Krojanty	163	117,01,63	Józef Chrzanowski	Ulrych Dyrks
		Kłodawa	154	280,88,11	Zbeniny	Kruszka
		Krojanty	213	738,69,01		
		Powałki	285	968,93.65		
		Zbeniny	113	527,1[illegible],79		

l. p.	Obwód wójtowski	Należące do obwodu gminy i obsz. dworskie	Liczba mieszkańców	Obszar w ha.	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania: wójta	zastępcy
10	Karsin	Bąk	167	275,00,25	Urząd wójta sprawuje narazie zastępca	Teofil Suszek Karsin
		Karsin	1929	2685,68,37		
		Miedzno	112	211,25,56		
		Osowo	1235	1505,82,34		
		Cisewie	121	808,54,50		
11	Kosobudy	Glisno Małe	255	565,00,97	Jan Piechowski Kosobudy	niema
		Huta	533	1617,20,96		
		Kosobudy	1230	2273,73,97		
12	Łąg	Bądźmierowice	845	1151,79,57	Wł. Sowiński Łąg	Augustyn Sikorski Łąg
		Gotelp	886	1170,19,27		
		Łąg	2209	2288,80,46		
13	Lipienice	Kiedrowice	380	1506,35,85	Urząd wójta sprawuje narazie sąsiedni wójt Józef Słomiński z W. Gliśno	niema
		Lipienice	529	1591,23,74		
		Luboń	256	1527,55,92		
		Prądzona	445	1276,36,93		
		Prądzonka	157	390,44,41		
		Zapceń	263	1183,91,18		
		Kiedrowice	115	4345,56,11		
14	Leśno	Główczewice	314	722,46,38	Leon Dysarz Leśno	Wincenty Główczewski Lamk
		Kruszyn	88	565,53,74		
		Lubnie	679	1718,70,66		
		Lędy	151	683,33,11		
		Orlik	272	614,29,16		
		Skoszewo	171	536,18,75		
		Windorp	170	1131,60,77		
		Wysoka-Zaborska	130	322,06,10		
		Zalesie	532	808,72,28		
		Kaszuba	141	1008,25,60		
		Leśno	417	2030,45,66		
15	Mokre	Łubna	642	612.62,83	Fr. Łącki Łubna	niema
		Malechin	779	573,25,62		
		Mokre	329	637,25,01		
		Odry	482	329,86,15		
		Stara Juńcza	158	155,83,21		
16	Ogorzeliny	Hangowice	321	834,62,14	Adam Wolszlegier Cołdanki	Fr. Marcinkowski Ogorzeliny
		Nowydwór	183	394,84,10		
		Ogorzeliny	890	1944,14,22		
		Cołdanki	117	392,37,85		

l. p.	Obwód wójtowski	Należące do obwodu gminy i obsz. dworskie	Liczba mieszkańców	Obszar w ha.	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania wójta	zastępcy
17	Pawłowo	Granowo	320	324,26,09	Jan Główczewski Lipieniec	Stanisław Balewski Pawłowo
		Lichnowy	820	1913,60,90		
		Pawłowo	526	901,26,46		
		Pawłówko	324	683,33,31		
		Racławki	166	393,30,10		
18	Rytel	Klonia	125	320,55,54	Fr. Gierszewski Rytel	Wincenty Czarnowski Zapędowo
		Rytel	1319	1798,24,95		
		Zapędowo	549	519,59,05		
		Lutom	6	185,27,95		
		Rytel ob. dw.	322	6459,61,89		
		Uboga	17	342,99,13		
		Żukowo	111	863,33,45		
19	Szynwałd	Kurcze	448	477,95,44	Roman Glich Legbąd	Fr. Kruth, Kurcze
		Klaskawa	519	810,20,31		
		Legbąd	874	1046,40,70		
20	Silno	Ostrowite	853	1730,34,38	Urząd wójta sprawuje narazie zastępca	Władysław Doege, Silno
		Silno	601	1149,17,35		
21	Sławęcin	Ciechocin	497	1224,89,10	Urząd wójta sprawuje narazie zastępca	Franc. Marcinkowski Ogorzeliny
		Sławęcin	799	1718,04,72		
22	Sternowo	Gockowice	172	270,36,88	Jan Roth Objezierze	Roman Bethke Nowacerkiew
		Nowacerkiew	529	872,81,03		
		Sternowo	395	942,95,91		
		Jeziorki	258	1124,48,10		
		Nowacerkiew (obsz. dw,)	90	387,41,54		
		Objezierze	124	469,45,36		
23	Wiele	Borsk	176	490,35,57	Józef Rekowski Wiele	Bernard Sieracki Wiele
		Górki	541	890,29,42		
		Przytarnia	379	1211,63,32		
		Wdzydze Tucholskie	301	1715 95,75		
		Wiele	1285	2603,00,77		
		Dąbrowa	193	807,66,31		
		Podrąbiona	146	3850,97,54		

l. p.	Obwód wójtostwa	Należące do obwodu gm. i obsz. dw.	Liczba mieszk.	Obszar w ha.	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszk. wójta	zastępcy
24	Zamarte	Doręgowice Jerzmionki Moszczenica Niwy Nowawieś Blumfeld Kamionka Szenfeld Zamarte	280 153 234 170 98 96 21 344 273	576,33,85 441,97,00 669,88,21 477,50,29 234,27,80 682,95,64 238,68,30 1010,21,28 1109,73,60	Urząd wójta sprawuje narazie zastępca	Franciszek Marcinkowski Ogorzeliny
25	Żabno	Czarniż Giełdon Męcikał Czernica Żabno	442 174 523 124 102	864,04,72 2226,02,82 2055,61,13 6723,50,71 507,24,90	Józef Różek Żabno	niema
26	Zielona Chocina	Mielno Zielona Chocina	690 93	2719,12,30 2489,49,44	Jan Gliszczyński Modziel	Wincenty Trzebiatowski Mielno
27	Żychce	Kiełpin Żychce	294 636	1061,16,52 2114,83,96	Tadeusz Lerchenfeld Żychce	Stanisław Dąbrowski Żychce

Administracja Urzędów Stanu Cywilnego.

Przewodniczący Wydziału Powiatowego wykonuje stosownie do § 11. ustawy o stanie osobowym z dnia 6. lutego 1875 r. nadzór nad sprawną administracją Urzędów stanu cywilnego. Granice obwodów urzędów stanu cywilnego powiatu chojnickiego nie wykazują żadnych zmian. Natomiast zaszło kilka zmian na stanowiskach urzędników stanu cywilnego wzgl. ich zastępców, które wykazuje poniżej podany wykaz.

Tytułem zwrotu kosztów rzeczowych i wynagrodzenia osobistego pobierają urzędnicy stanu cywilnego powiatu chojnickiego oprócz urzędników stanu cywilnego na obwody miasta Chojnice i miasta Czersk — stosownie do uchwały Wydziału Powiatowego z dnia 30. października 1926 r. — dziesięć groszy rocznie od każdej osoby zamieszkującej w odnośnym obwodzie urzędu stanu cywilnego. Oprócz tejże opłaty wpływają na pokrycie kosztów rzeczowych także opłaty za wypisanie dokumentów, przedkładanie do wglądu rejestrów itd. ustanowione rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26. sierpnia 1924 r. (Dz. U. Rz. Nr. 78 poz. 760).

W roku 1926 przeprowadzono szczegółową lustrację trzech urzędów stanu cywilnego, a mianowicie: Swornegacie, Karsin, i Szynwałd. Lustracje wykazały na ogół wynik zadowalający.

W powiecie chojnickim istnieje 26 obwodów urzędów stanu cywilnego, które wykazuje następujący wykaz:

Nr. p.	Urząd stanu cywilnego	Sąd Powiatowy	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania urzędnika stanu cywilnego	zastępcy
1	Chojnice	Chojnice	Dr. Alojzy Sobierajczyk, Chojnice	Karol Bessert, Chojnice
2	Czersk	Czersk	Paweł Trybul, Czersk	Maksymiljan Bierwald I. zast. Czersk Józef Ostrowski II. zast. Czersk
3	Hangowice	Chojnice	Stanisław Radtke, Hangowice	Anastazy Knytor, Hangowice
4	Brusy	Chojnice	Stefan Januszewski, Brusy	F. Klinka, Brusy
5	Borzyszkowy	Chojnice	Józef Łukaszewicz, Borzyszkowy	Jan Łukaszewicz, Borzyszkowy
6	Brzeźno	Chojnice	Aleksander Brzeziński, Brzeźno	Jan Kos, Brzeźno
7	Borowymłyn	Chojnice	Józef Rudnik, Borowymłyn	Fr. Rudnik, Borowymłyn
8	Chojniczki	Chojnice	Jan Gierszewski, Charzykowo	Stanisław Kłos, Funki
9	Krojanty	Chojnice	Wielewicki Bernard, Kruszka	Józef Kroplewski, Grunsberg
10	Konarzyny	Chojnice	Juljan Zaremba - jun., Konarzyny	Juljan Zaremba - senj., Konarzyny
11	Karsin	Czersk	Edward Prądzyński, Karsin	Fr. Trzciński, Karsin
12	Lipienice	Chojnice	Antoni Babiński, Lipienice	Włodzimierz Macków, Lipienice
13	Leśno	Chojnice	Leon Dysarz, Leśno	Edmund Sikorski, Leśno
14	Łąg	Czersk	Władysław Sowiński, Łąg	Augustyn Sikorski, Łąg
15	Mokre	Czersk	Walerjan Męsikowski, Mokre	Augustyn Sikorski, Malechin
16	Ostrowite	Chojnice	Tomasz Gliniecki, Sławęcin	Bronisław Bublic, Sławęcin
17	Rytel	Chojnice	Franciszek Gierszewski, Rytel	Alojzy Gierszewski, Rytel
18	Pawłowo	Chojnice	Bernard Kubath, Lichnowy	Władysław Jałoszewski Lichnowy
19	Swornegacie	Chojnice	Aug. Gierszewski, Swornegacie	Jan Meloch, Swornegacie
20	Sternowo	Chojnice	Dyonizy Michałowski, Sternowo	Roman Bethke, Nowacerkiew
21	Szynwałd	Czersk	Fr. Kruth, Kurcze	Anastazy Rolbiecki, Kurcze
22	Silno	Chojnice	Izydor Kurdyn, Gockowice	Wł. Doege, Silno
23	Wiele	Chojnice	Józef Przytarski, Wiele	Bolesław Główczewski, Wiele
24	Żychce	Chojnice	Alojzy Lisakowski, Żychce	Jan Dykier, Dzięgel
25	Zielona Chocina	Chojnice	Jan Gliszczyński, Modziel	Winc. Trzebiatowski, Mielno
26	Zamarte	Chojnice	Andrzej Orłowski, Kamionka	Maksymiljan Górnowicz, Zamarte

Radcy sierot.

Na wniosek Sądu Powiatowego w Chojnicach spowodowano gminy i obszary dworskie w powiecie chojnickim do wyboru nowych radców sierot w miejsce tych, którzy wyprowadzili się z powiatu, oraz zarządzono, by sołtysi i przełożeni obszarów dworskich zgłaszali do Wydziału Powiatowego każdorazową zmianę radców sierot, zachodzącą w ich obwodach. Zaszłe zmiany na stanowiskach radców sierot w roku sprawozdawczym wykazuje poniżej podany wykaz.

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Sąd Powiatowy	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania radcy sierot	zastępcy
1	Bąk	Czersk	Józef Westfal, Bąk	Józef Buchard, Bąk
2	Bądźmierowice	„	Andrzej Janosz, Bądźmierowice	Marjan Lewandowski Bądźmierowice
3	Bielawy	„	Jan Łangowski, Kwieki	Augustyn Niemojewski, Kwieki
4	Borowymłyn	Chojnice	Fr. Malich, Borowymłyn	Wincenty Urowski, Borowymłyn
5	Borsk	„	Jan Kuczkowski, Borsk	Jan Błanek, Borsk
6	Borzyszkowy	„	Marceli Ziółkowski, Borzyszkowy	Augustyn Kapiszka, Borzyszkowy
7	Brusy	„	Feliks Kinka, Brusy	Fr. Radtke, Brusy
8	Brzeźno	„	Aleksander Brzeziński, Brzeźno	Jan Kos, Brzeźno
9	Ciechocin	„	Ks. prob. Wojciech Wilm Ostrowite	Michał Okonek, Ciechocin
10	Charzykowy	„	Jan Gierszewski, Charzykowy	Jan Jaždżewski, Charzykowy
11	M. Chełmy	„	Teofil Osowski, M. Chełmy	Maksym. Werochowski Małe Chełmy
12	Chojniczki	„	Maciej Rudnik, Chojniczki	Jan Zmuda Trzebiatowski Chojniczki
13	Czapiewice	„	Fr. Czapiewski, Czapiewice	Józef Skiba II., Czapiewice
14	Czarniż	„	Antoni Lewiński, Czarniż	Antoni Warsiński, Czarniż
15	Czarnowo	„	Aleks. Dargas, Czarnowo	Michał Mleczek, Czarnowo
16	Czyczkowy	„	Andrzej Szczepański, Czyczkowy	Wincenty Ryduchowski Czyczkowy
17	Doręgowice	„	Józef Rink, Doręgowice	Jan Behrendt, Doręgowice
18	Giełdon	„	Marcin Cysewski, Giełdon	Stefan Kulesza, Giełdon
19	Gliśno	„	Jan Spiczak Brzeziński, Gliśno	Mikołaj Stanisławski, Gliśno
20	Małe Gliśno	„	Józef Miszewski, M. Gliśno	Teofil Kamrowski, Małe Gliśno
21	Główczewice	„	Józef Skwierawski, Główczewice	Roman Drzewicki, Główczewice
22	Gockowice	„	Marcin Bielasz, Gockowice	Feliks Kufel, Gockowice
23	Gotelp	Czersk	Aleksander Osowski, Gotelpie	Teofil Kamrowski, Nowe Prusy

L. p.	Gmina wzgl. obsz. dw.	Sąd Powiatowy	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania radcy sierot	zastępcy
24	Granowo	Chojnice	Jan Rhode, Granowo	
25	Górki	„	Walenty Lanca, Górki	Fr. Grebin, Górki
26	Hangowice	„	Stanisław Radtke, Hangowice	Józef Masłowski, Hangowice
27	Huta	„	Jan Szmit, Huta	Jakób Szczepański, Huta
28	Jerzmionki	„	Ks. prob. Andrzej Gronau Ogorzeliny	Antoni Weilandt, Jerzmionki
29	Karsin	Czersk	Narcyz Bonin, Karsin	Paweł Wontka, Karsin
30	Kiełpin	Chojnice	Michał Kolter, Kiełpin	Antoni Mayer, Kiełpin
31	Kiedrowice	Chojnice	Józef Łącki, Kiedrowice	Marcin Wysocki, Kiedrowice
32	Klaskawa	Czersk	Józef Pastwa, Klaskawa	Jan Fierek, Klaskawa
33	Klonia	Chojnice	Leon Kroplewski, Klonia	Aug. Werochowski, Klonia
34	Kłodawa	Chojnice	Józef Januszewski, Kłodawa	Leon Rink, Kłodawa,
35	Konarzyny	Chojnice	Leon Binka, Konarzyny	Jan Dorawa, Konarzyny
36	Konarzynki	Chojnice	Fr. Winkowski, Konarzynki	Józef Miszka, Konarzynki
37	Kosobudy	Chojnice	Jan Piechowski, Kosobudy	Alojzy Ciemiński, Kosobudy
38	Krojanty	Chojnice	Brunon Riedel, Krojanty	Stanisław Maćko, Krojanty
39	Kruszyn	Chojnice	Fr. Borzyszkowski, Kruszyn	Antoni Knitter, Kruszyn
40	Kurcze	Czersk	Fr. Kruth, Kurcze	Józef Tuszyński, Kurcze
41	Łąg	Czersk	Walenty Stopa, Łąg	Jan Jarząbek, Łąg
42	Łąkie	Chojnice	Augustyn Ginter, Łąkie	Józef Senger, Łąkie
43	Lędy	Chojnice	Ignacy Czapiewski, Lendy	Stanisław Wensierski, Lendy
44	Legbąd	Czersk	Jan Szkuciński, Legbąd	Feliks Galikowski, Legbąd
45	Lichnowy	Chojnice	Bernard Kubath, Lichnowy	Kazimierz Rhode, Lichnowy
46	Lipienice	Chojnice	Jan Borzyszkowski, Lipienice	Andrzej Kiedrowski, Lipienice
47	Łosiny	Czersk	Jan Ebertowski, Łosiny	Szczepan Podgórski, Łosiny
48	Łubna	Czersk	Paweł Łangowski, Łubna	Bernard Kulas, Kamienna-Góra
49	Lubnie	Chojnice	Piotr Warsiński, Lubnie	Jan Wielewski, Lubnie
50	Luboń	Chojnice	Franciszek Wirkus, Luboń	Leon Myszka, Stoltmany
51	Malechin	Czersk	Piotr Janikowski, Malechin	Maksymiljan Zieman, Malechin
52	Męcikał	Chojnice	Jan Januszewski, Męcikał	Józef Pestka, Męcikał
53	Miedzno	Czersk	Władysław Cherek, Miedzno	Leon Landowski, Miedzno
54	Mielno	Chojnice	Roman Orzłowski, Karpno	Michał Stoltmann, Parszczenica
55	Mokre	Czersk	Leonard Adamczyk, Mokre	Franciszek Januszewski, Rówki
56	Moszczenica	Chojnice	Józef Kowalski, Moszczenica	Józef Gacki, Moszczenica
57	Niwy	Chojnice	Józef Dalecki, Niwy	Mateusz Weiland, Niwy
58	Nowacerkiew	Chojnice	Wincenty Drewek, Nowacerkiew	Józef Kamiński, Nowacerkiew
59	Nowawieś	Chojnice	Józef Mitzinek, Nowawieś	Antoni Splonkowski, Nowawieś
60	Nowydwór	Chojnice	Józef Hanula, Nowydwór	Józef Bonin, Nowydwór

L. p.	Gmina wzgl. obszar dw.	Sąd Powiatowy	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania radcy sierot	zastępcy
61	Odry	Czersk	Władysław Gończa, Odry	Józef Borowski, Odry
62	Ogorzeliny	Chojnice	Ks. prob. Oton Gronau, Ogorzeliny	Franciszek Marcinkowski, Ogorzeliny
63	Orlik	Chojnice	Wincenty Skwierawski, Orlik	Augustyn Maliszewski, Orlik
64	Osowo	Czersk	Jan Czapiewski, Osowo	Franciszek Osowski, Osowo
65	Ostrowite	Chojnice	Fr. Ekmann, Ostrowite	Wojciech Pażontka Lipiński, Ostrowite
66	Ostrowite	„	Ks. prob. Wojciech Wilm, Ostrowite	Jan Gierszewski, Ostrowite
67	Osusznica	„	Karol Prądzyński, Osusznica	Wojciech Wirkus, Osusznica
68	Prądzona	„	Jan Głodowski, Prądzona	Franc. Prądziński, Prądzona
69	Prądzonka	„	Jan Szyca, Prądzonka	Franc. Rekowski, Prądzonka
70	Przytarnia	„	Jan Bruski, Przytarnia	Alojzy Orlikowski, Przytarnia
71	Rytel	„	Franc. Drewek, Rytel	Franc. Helta, Rytel
72	Rolbik	„	Szymon Warnke, Rolbik	Franc. Krenski, Rolbik
73	Silno	„	Ks. prob. Konrad Kallas, Silno	Bolesław Betowski, Silno
74	Skoszewo	„	Jan Ostrowski, Skoszewo	Ignacy Jarzębiński, Skoszewo
75	Sławęcin	Chojnice	Michał Murawski, Sławęcin	Tomasz Gliniecki, Sławęcin
76	Stara Juńcza	Czersk	Józef Sabatowski, Stara Juńcza	Aleksander Osowski, Gotelp
77	Swornegacie	Chojnice	Ks. Józef Czapiewski, Swornegacie	Jan Meloch, Swornegacie
78	Sternowo	„	Augustyn Pański, Sternowo	Antoni Fryca, Sternowo
79	Wiele	„	Franc. Rzoska, Wiele	Leon Warzyński, Wiele
80	Windorp	„	Józef Borzyszkowski, Windorp	Paweł Kuczkowski, Windorp
81	Wdzydze-Tucholskie	„	Paweł Miętki, Wdzydze Tuchol.	Teofil Stopa, Wdzydze Tuchol.
82	Wojsk	„	Jan Wirkus, Wojsk	Franc. Prądzyński, Wojsk
83	Wysoka-Zaborska	„	Józef Trzebiatowski, Wysoka-Zaborska	Tomasz Hopa, Wysoka Zaborska
84	Zapceń	„	Jakób Stoltmann, Zapceń	Jan Szyca, Zapceń
85	Zalesie	„	Jan Theuss, Zalesie	Józef Męcikalski, Zalesie
86	Zapędowo	„	Stanisław Dahlke, Lutomie	Antoni Linda, Lutomie
87	Zielona-Chocina	„	Gostomczyk Jan, Nierostowo	Józef Tymborski, Zielona Chocina
88	Bachorze	„	Ulryk Raszke, Powałki	Jan Szreder, Dębowa Góra
89	Blumfeld	„	Władysław Łukowicz, Blumfeld	Jan Redwanc, Blumfeld
90	Chociński Młyn	„	Teodor Radomski, Chociński Młyn	Roman Schulz, Chociński Młyn
91	Ciecholewy	„	Piotr Szypryt, Ciecholewy	Józef Hinc, Ciecholewy

L. p.	Gmina wzgl. obszar dw.	Sąd Powiatowy	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania radcy sierot	zastępcy
92	Cisewie	Czersk	Feliks Piepiora, Cisewie	Augustyn Miętki, Cisewie
93	W. Chełmy	Chojnice	Stanisław Sikorski, W. Chełmy	Józef Ryngwelski, Płęsno
94	Cołdanki	„	Adam Wolszlegier, Cołdanki	Piotr Mowiński, Cołdanki
95	Czernica	„	Wawrzyniec Żywicki, Olszyny	Franc. Odrobiński, Płęcno
96	Cis	Czersk	Jan Stopa, Krzyż	Franc. Duńczyk, Szyndorf
97	Dąbrowa	Chojnice	Józef Dorszyński, Dąbrowa	Jan Skwierawski, Dąbrowa
98	Jarcewo	„	Jakób Błaszkowski, Jarcewo	Stefan Kulesza, Jarcewo
99	Jeziorki	„		
100	Kamionka	„	Andrzej Orłowski, Kamionka	Karol Klenz, Kamionka
101	Kaszuba	„	Bronisław Główczewski, Kaszuba	Franc. Piekarski, Kaszuba
102	Kiedrowice	„	Franc. Kosiedowski, Modrzejewo	Leonard Kniter, Bukówka
103	Konarzynki	„	Augustyn Jühlke, Konarzynki	Aleksander Różek, Konarzynki
104	Krojanty	„	Jerzy Wittstock, Krojanty	Leon Talaśka, Krojanty
105	Laska	„	Franc. Kopicki, Asmus	Alojzy Pestka, Widno
106	Leśno	„	Ks. Franc. Kitzermann, Leśno	Leon Dysarz, Leśno
107	Lutom	„	Benon Brzeziński, Zapędowo	Stanisław Dahlke, Zapędowo
108	Łukomie	„	Leon Schulz, Łukomie	Hubertus Dalchow, Kopernica
109	Nieżorawa	Czersk	Jan Tylicki, Nieżorawa	Franc. Fojut, Nieżorawa
110	Nowacerkiew	Chojnice	Leon Kłopczyński, Nowacerkiew	Ignacy Lewiński, Nowacerkiew
111	Objezierze	„	Antoni Łangowski, Objezierze	Józef Zabrocki, Objezierze
112	Pawłowo	„	Józef Sojkowski, Pawłowo	Andrzej Szczepański, Pawłowo
113	Pawłówko	„	Leon Landowski, Pawłówko	Józef Zakrzewski, Pawłówko
114	Podrąbiona	„	Franc. Knut, Podrąbiona	Józef Obor, Podrąbiona
115	Powałki	„	Jan Sarnowski, Powałki	
116	Przymuszewo	„	Antoni Szark, Laska	Stanisław Meger, Giełdon
117	Racławki	„	Walter Nahgel, Racławki	Ludwig Szwytek, Racławki
118	Rytel	„	Teofil Pozorski, Konigortek	Jan Gierszewski, Spierewnik
119	Szenfeld	„	Dr. Bolesław Wolszlegier, Szenfeld	Franc. Dunajski, Szenfeld
120	Twarożnica	Czersk	Jan Kosiedowski, Łukowo	Aleksander Pruszak, Ostrowite
121	Uboga	Chojnice	Jan Owsiany, Uboga	Piotr Stucke, Uboga
122	Zamarte	„	Jan Maliszewski, Zamarte	Alojzy Haase, Zamarte
123	Zbeniny	„	Józef Chrzanowski, Zbeniny	Jan Synak, Zbeniny
124	Żabno	„	Józef Rożek, Żabno	Karol Loll, Żabno
125	Żukowo	„	Hieronim Cwilak, Żukowo	Ignacy Janowicz, Żukowo
126	Żych:e	„	Jan Meier, Rowista	Franc. Czapiewski, Rowista

Sądy Rozjemcze.

Nr. b.	Obwód Rozjemczy	Gmina wzgl. obsz. dworskie należące do obwodu rozjemczego	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania rozjemcy	zastępcy
1	Borowymłyn	Borowymłyn	Józef Ros — Rosocha	Józef Rudnik — Borowe
2	Brusy	Brusy Czapiewice Czarnowo Chełmy Małe Czarniż Czyczkowy Giełdon Męcikał Chełmy Wielkie Czernica Żabno	Leon Wańtowski — Brusy	Maksymiljan Wenda Brusy
3	Brzeźno	Brzeźno Łąkie	Aleksander Brzeziński Brzeźno	Jan Kos — Brzeźno
4	Borzyszkowy	Borzyszkowy Gliśno Wielkie Ostrowite Wojsk	Walerjan Makowski Borzyszkowy	Leon Marchlewicz Borzyszkowy
5	Chojniczki	Chojniczki Charzykowy Krojanty Kłodawa Bachorze Jarcewo Krojanty dom. Powałki Zbeniny	Alojzy Pruszak — Krojanty	Wincenty Michałowski Kłodawa
6	Czersk	Bielawy Czersk Łubna Malechin Mokre Stara Juńcza Cis Nieżorawa	Klemens Sadowski — Czersk	Ignacy Osowski — Czersk
7	Kosobudy	Gliśno Małe Huta Kosobudy	Jan Piechowski — Kosobudy	Maksymiljan Lewandowski Kosobudy

Nr. b.	Obwód Rozjemczy	Gmina wzgl. obsz. dworskie należące do obwodów rozjemczych	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania rozjemcy	zastępcy
8	Konarzyny	Konarzyny Konarzynki Chocińskimłyn Ciecholewy Łukomie Konarzynki ob. dw.	Juljusz Zaremba Konarzyny	Hieronim Landmeser Konarzyny
9	Lędy	Główczewice Lędy Skoszewo Windorp Wysoka Zaborska	Józef Trzebiatowski Wysoka Zaborska	Franc. Kaszubowski Lędy
10	Leśno	Kruszyn Lubnie Orlik Rolbik Zalesie Kaszuba Leśno Przymuszewo ob. leśn. Przymuszewo dw.	Konstanty Goebel Zalesie	Winc. Główczewski Lamk
11	Lipienice	Kiedrowice Lipienice Luboń Prądzonka Prądzona Zapceń Kiedrowice ob. dw.	Józef Główczewski Lipienice	Antoni Babiński Lipienice
12	Łąg	Bądźmierowice Gotelp Łąg	Augustyn Sikorski Łąg	Józef Walkowski Bądźmierowice
13	Nowacerkiew	Gockowice Nowacerkiew Sternowo Jeziorki Nowacerkiew ob. dw. Objezierze Pawłowo Pawłówko Racławki	Ulryk Dyrks Kruszka	Marjan Langner Pawłowo

Nr. b.	Obwód rozjemczy	Gmina wzgl. ob. dw. należące do obwodu rozjem.	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania rozjemcy	zastępcy
14	Ostrowite	Ciechocin Granowo Lichnowy Ostrowite Silno Sławęcin	Franc. Chmurzyński Ostrowite	Arnold Piwonka Ostrowite
15	Rytel	Klonia Rytel Zapędowo Lutom Rytel ob. dw. Uboga Żukowo	Antoni Krenski Rytel	Aleksander Muszyński Rytel
16	Swornegacie	Swornegacie Laska	Bronisław Gliszczyński Swornegacie	Wincenty Thiede Swornegacie
17	Szenfeld	Doręgowice Hangowice Jerzmionki Moszczenica Niwy Nowawieś Nowydwór Ogorzeliny Blumfeld Cołdanki Kamionka Szenfeld Zamarte	Józef Kowalski Moszczenica	Franc. Dunajski Szenfeld
18	Szynwałd	Klaskawa Legbąd Łosiny Kurcze Szynwałd Twarożnica	Franciszek Kruth Kurcze	Hilary Hoffmann Lasek

L. b.	Obwód rozjemczy	Gmina wzgl. ob. dw. należące do obwodu rozjemczego	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania rozjemcy	zastępcy
19	Wiele	Borsk Bąk Górki Karsin Miedzno Odry Osowo Przytarnia Wdzydze-Tucholskie Wiele Cisewie Dąbrowa Podrąbiona	Józef Przytarski Wiele	Bernard Sieracki Wiele
20	Zielona-Chocina	Mielno Zielona-Chocina	Jan Gliszczyński Modziel	Wincenty Zmuda Trzebiatowski Parszczenica
21	Żychce	Kiełpin Żychce	Michał Dykier Jonki	Augustyn Koliński Zielona-Chocina

Członkowie Pomorskiego Sejmiku-Wojewódzkiego.

1) Szambelan Stanisław Sikorski, właściciel dóbr rycerskich, z Wielkich Chełmów,
2) Dr. Alojzy Sobierajczyk, burmistrz, z Chojnic,
3) Dr. Antoni Zemke, lekarz, z Czerska,
4) Franciszek Skwierawski, inwalida, z Chojnic.

Zastępcy:

1) Ks. Józef Wrycza, proboszcz, z Wiela,
2) Jan Kaleta, właściciel hotelu, z Chojnic,
3) Władysław Sowiński, rolnik, z Łąga,
4) Franciszek Huzarek, osadnik, z Pawłówka.

CHOJNICE, dnia 9. lutego 1928 r.

Wydział Powiatowy.